

УНИВЕРИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Претресање стана и лица као доказна радња
у кривичном поступку**

(мастер рад)

Ментор
Проф. др Иван Илић

Студент
Немања Костић
Број индекса: М 019/21-О

Ниш, 2024.године

САДРЖАЈ

УВОД.....	1
I ДОКАЗНЕ РАДЊЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ.....	2
1. Појам предмет и циљ доказних радњи	2
2. Врсте доказних радњи	3
3. Појам и дефиниција доказне радње претресања стана и лица	4
3.1. Врсте претресања	7
3.2. Значај и циљ доказне радње претресања стана и лица	8
II МЕЂУНАРОДНОПРАВНА РЕГУЛАТИВА ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА	9
1. Међународни стандарди права на приватност.....	9
1.1. Универзална декларација о људским правима из 1948. године.....	13
1.2. Европска конвенција за заштиту људских права из 1950. године.....	15
1.3. Додатни протокол уз Европску конвенцију о људским правима, од дана 20. марта, 1952.године.....	17
1.4. Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966.године.....	18
1.5. Конвенција о правима детета Уједињених нација из 1989.године.....	20
1.6. Повеља о основним правима у Европској унији из 2000.године.....	20
2. Право на неповредивост стана.....	20
III СТАНДАРДИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ДОКАЗНУ РАДЊУ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА.....	21
1. Претресање стана и лица које је извршено у складу са законом.....	23
2. Постојање легитимног циља за предузимање доказне радње претресања стана и лица.....	25
3. Претресање неопходно у демократском друштву.....	26
IV НАЦИОНАЛНА РЕГУЛАТИВА ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА	28
1. Право на неповредивост стана прокламовано у Уставу Републике Србије.....	30
2. Ограничење права на неповредивост стана у позитивно правном систему Републике Србије.....	32
2.1. Појам, дефиниција и циљ претресања стана и лица у правном систему Републике Србије	32
2.2. Доказна радња претресања стана и лица према одредбама Законика о кривичном поступку	33
2.2.1. Предмет и основ доказне радње претресања стана и лица	34
2.2.2. Субјекти доказне радње претресања стана и лица	34
2.2.3. Поступак предузимања доказне радње претресања стана и лица	35
2.2.3.1. Претресање стана и лица на основу наредбе суда	35
2.2.3.2. Претресање стана и лица без наредбе суда	39
V КРИМИНАЛИСТИЧКО ТАКТИЧКИ АСПЕКТ ПРЕДУЗИМАЊА ДОКАЗНЕ РАДЊЕ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА.....	41
1. Основна тактичка правила приликом предузимања доказне радње претресања стана и лица	41
1.1. Претресање стана и других просторија	42
1.1.1. Општа тактичка правила претресања стана и других просторија	43
1.1.2. Ток претресања стана и других просторија	44
1.2. Претресање слободног простора	45
1.3. Претресање лица	47
2. Записник о претресању	49

VI УСКЛАЂЕНОСТ ПРАВНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У СЛУЧАЈЕВИМА ПРЕДУЗИМАЊА ДОКАЗНЕ РАДЊЕ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА	50
1. Усклађеност доказне радње претресања стана и лица и праксе Европског суда за људска права	50
2. Усклађеност Устава Републике Србије и Закона о становању и одржавању зграда у погледу права на неповредивост стана	52
VII ПРЕТРЕСАЊЕ СТАНА И ЛИЦА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ	53
1. Република Црна Гора	53
1.1. Претрес стана и лица	53
2. Република Хрватска.....	55
2.1. Претрес стана и лица	55
3. Босна и Херцеговина	57
3.1. Претрес стана и лица	57
4. Савезна Република Немачка	61
4.1. Претрес стана и лица.....	61
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	63
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ.....	65
ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ.....	67
САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ.....	70
SUMMARY AND KEY WORDS	72
БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА	74

УВОД

У овом мастер раду, настојаћемо да истакнемо међународно правну регулативу, међународне стандарде, тачније да истакнемо међународне правне акте, декларације, конвенције, пактове, протоколе, повеље и остале правне акте, којима се прописује и уређује примена доказне радње претресања стана и лица, као и којима се јемче људска права у која се задире применом доказне радње претресања стана и лица, тачније указаћемо којим се конкретним одредбама пружа заштита наведених људских права, где ћемо приказати и њихов развој кроз одређени временски период.

У наведеном раду дефинисаћемо појам доказне радње претресања стана и лица, као и појам права на неповредивост стана, обзиром да се применом доказне радње претресања стана и лица првенствено задире у право на неповредивост стана, као и у право на приватност. Одредићемо садржину и значај примене доказне радње претресања стана и лица, набројати међународно правна документа и издвојити конкретне одредбе међународних докумената којима се гарантује заштита права на неповредивост стана, а затим ћемо набројати и издвојити документа у домаћем правном систему, којима се прокламују и јемче људска права у која се задире применом доказне радње претресања стана и лица.

Одредићемо дефиницију и циљ доказне радње претресања стана и лица и навешћемо услове за примену наведене доказне радње, као и начин поступања и ограничења приликом извршења исте. Након тога, указаћемо на појавне облике ограничавања овог права у кривичном поступку и набројати ставове, стандарде и судску праксу Европског суда за људска права, кроз детаљну анализу бројних случајева вођеним пред овим судом.

Значајан део овог рада биће посвећен домаћој, уставно правној регулативи и легислативним решењима домаћег законодавства, те прописима којима су предвиђени услови, чије је испуњење неопходно за примену доказне радње претресања стана и лица у кривичном поступку. Затим ћемо се бавити домаћом уставно правном регулативом, где ћемо истаћи одредбе којима се прописују и штите људска права, првенствено право на неповредивост стана, односно права у која се задире применом доказне радње претресања стана и лица. На крају, бавићемо се регулативом и упоредним приказом домаћег права, права које прокламује Европски суд за људска права и права суседних држава како би на тај начин указали на предност и недостатке различитих држава у регулисању и заштити наведеног права.

I ДОКАЗНЕ РАДЊЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

1. Појам, предмет и циљ доказних радњи

За рад државних органа, првенствено оних у чијој су надлежности послови и задаци гоњења учинилаца кривичних дела (Јавна тужилаштва), као и оних који се баве спречавањем, расветљавањем и сузбијањем кривичних дела (Министарство унутрашњих послова, БИА и др.), најбитније је предузимање процесних, доказних радњи, којима се обезбеђују докази, који су потребни како би се учиниоци кривичних дела могли даље процесуирати и како би им се од стране надлежних судова одредила и изрекла адекватна санкција за извршено кривично дело.

Доказне радње предузимају јавни тужилац и овлашћена службена лица полиције и то када су испуњени услови предвиђени кривичнопроцесним правом, а све у циљу прикупљања доказа, тачније проналажења леша, предмета важних за кривични поступак, трагова кривичног дела и окривљених. Предузимање доказних радњи је регулисано кривичнопроцесним правом и обзиром на то, само докази који су прикупљени и изведени у складу са кривичнопроцесним правом могу се користити у даљем току кривичног поступка и на њима се може заснивати судска одлука. Начин извођења доказа не сме бити у супротности са правним поретком и општим правним принципима. У поступку се докази прикупљају и изводе у складу са одредбама кривичнопроцесног права.

Предмет доказивања јесу материјално правно релевантне чињенице (то су чињенице које чине обележје кривичног дела, или од којих зависи примена неке друге одредбе кривичног закона) и процесне правно релевантне чињенице (то су чињенице од којих зависи примена одредаба кривичног поступка). У пракси предмет доказивања су све чињенице за које орган поступка оцени да су важне, а што је у складу са законским нормама. Поред предмета доказивања одређено је и које се чињенице не доказују. Четири су врсте чињеница које се не доказују: (1) чињенице за које суд оцени да су општепознате, (2) чињенице које су у довољној мери расправљене, (3) чињенице које окривљени признаје на начин који не захтева даље доказивање и (4) да сагласност странака о тим чињеницама није у супротности са другим доказима. Треба имати у виду ставове процесне теорије и правне праксе, да се још не доказују: очигледне чињенице, правне презумпције, правне норме и правила искуства.

Управо због важности доказа који су прикупљени доказним радњама, прописана је дужност овлашћених службених лица полиције да обавесте јавног тужиоца о предузимању прве доказне радње од ког момента тече рок да јавни тужилац донесе

наредбу о спровођењу истраге. Уколико постоје основи сумње да је извршено кривично дело за које се гони по службеној дужности, овлашћена службена лица полиције су дужна да предузму потребне мере како би се пронашао учинилац кривичног дела, да се учинилац или саучесник не сакрије или не побегне, да се открију и обезбеде трагови кривичног дела и предмети који могу служити као доказ, као и да се прикупе сва обавештења која би могла бити од користи за успешно вођење кривичног поступка.

Докази који су прибављени противно кривичнопроцесном праву и важечим позитивно правним нормама (незаконити докази), не могу бити коришћени у кривичном поступку као доказ. Незаконити докази се издвајају из списка, стављају у посебан запечаћени омот и чувају код судије за претходни поступак до правноснажног окончања кривичног поступка, а након тога се уништавају и о томе се саставља записник. Изузетно се незаконити докази чувају до правноснажног окончања судског поступка који се води због прибављања таквих доказа.

2. Врсте доказних радњи

Доказне радње, које јавни тужилац и овлашћена службена лица предузимају у кривичнопроцесном праву можемо поделити на :

- 1) Редовне доказне радње у које спадају:
  - Саслушање окривљеног,
  - Испитивање сведока,
  - Вештачење,
  - Увиђај,
  - Реконструкција догађаја,
  - Исправа - доказивање исправом,
  - Узимање узорака,
  - Провера рачуна и сумњивих трансакција,
  - Привремено одузимање предмета,
  - Претресање,

- 2) Посебне доказне радње у које спадају:
  - Тајни надзор комуникације,
  - Тајно праћење и снимање,
  - Симуловани послови,

- Рачунарско претраживање података,
- Контролисана испорука,
- Прикривени иследник.

3. Појам и дефиниција доказне радње претресања стана и лица

Претресање стана и лица је редовна доказна радња, која се предузима првенствено у циљу проналажења окривљеног, трагова кривичног дела или предмета важних за кривични поступак.¹ Претресањем се могу пронаћи и друга лица (нпр. жртве кривичног дела и нетала лица), и предмети (предмети погодни за напад, самоповређивање и тајно договарање), као и лешеви, односно делови лешева. Применом доказне радње претресања се углавном тежи проналажењу следећих предмета:

- средстава коришћених за извршење кривичног дела, као што су различите врсте оружја, оруђа, средства за фалсификовање новца и др.,
- предмета насталих извршењем кривичног дела и то фалсификованог новца, лажних платних картица, фалсификованих исправа попут сведочанстава, личних карата, пасоша итд.,
- предмета прибављених извршењем кривичног дела као нпр. робе прибављене кривичним делом крађе или разбојништва, новца или поклона које је лице примило као мито и др.,
- предмета на којима се налазе трагови кривичног дела као што су разноврсни предмети на којима се могу наћи трагови крви (нож, пиштољ, секира), отисци папиларних линија или предмети на којима су пронађени трагови других материја, а који указују да је извршено одређено кривично дело.

Материјалноправни услов за предузимање доказне радње претресања (стана и других просторија, отвореног простора, лица, уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи) је вероватноћа да ће се претресањем окривљени ухватити, да ће се пронаћи трагови кривичног дела или предмети важни за кривични поступак. Вероватноћа се као основ за примену доказне радње претресања наводи и код претресања адвокатске канцеларије, где је законодавац издвојио одредбе о претресању адвокатске канцеларије, због прецизирања обима

---

¹М. Грубач, *Кривично процесно право*, Београд, 2008., стр. 248.

претресања, јер се у тим случајевима претресање предузима само у погледу одређеног предмета, списка или исправе.²

Поједини аутори материјални услов, односно вероватноћу, дефинишу као степен уверености о постојању чињеница који је јачи од основане сумње, а слабији од извесности. Они су мишљења да вероватноћа, да ће се претресањем постићи одређени резултати, мора да претходи основана сумња да је извршено кривично дело, јер се претресањем не могу обезбеђивати основи сумње.³ Други аутори сматрају да је законски израз сумња истоветан, у логичком смислу, изразу вероватноћа, те да и овај појам, као и појмове основи и основана сумња треба схватити као правни стандард. Ова логика је видљива и код претресања лица које овлашћена службена лица полиције могу, без наредбе о претресању и без присуства сведока, спроводити приликом лишења слободе лица (извршења решења о привођењу лица). Овом приликом као материјални предуслов наводи се постојање сумње да то лице поседује оружје или оруђе погодно са напад или постојање сумње да ће одбацити, сакрити или уништити предмете које треба од њега одузети као доказ у кривичном поступку. Такође, вероватноћа мора бити довољна, односно да приликом одлучивања о претресању изгледи да ће се овом радњом остварити жељени циљеви буду претежнији над изгледима да се то неће догодити. Притом, Вероватноћа мора претходити одређивању претресања, јер се претресањем не може обезбедити вероватноћа. Претресање се може предузети кад се на основу вероватноће конкретно може закључити да је учињено кривично дело или да понашање одређеног лица представља кривично дело или да се код другог лица налази учинилац кривичног дела или докази и предмети важни за кривични поступак. Претресање се може одредити само ако се вероватноћа може јасно изразити и артикулисати на начин логичан и уверљив за све учеснике поступка. Овај последњи елемент свој израз проналази у образложењу судске наредбе о претресању, а произилази из објективно проверљивих података и доказа о чињеницама повезаним са кривичним делом и/или учиниоцем.⁴ Поједини аутори вероватноћу описују као стандарде сумње који се користе у кривичном поступку, доказном поступку и наводе да су они неодређени законском формулацијом и по њиховој теорији стандард сумње, који мора бити испуњен за предузимање доказне радње

---

² S. Trechsel, *Human in Rights in Criminal Proceedings*, Academy od European Law, European University Institute, Oxford Universiti Press, 2005, p. 558.

³ Ibid., p.558.

⁴ Д. Крапац, *Казнено процесно право*, Загреб, 2003, стр. 236-238.

претресања, представља гарант поштовања људских права⁵, док поједини аутори наводе да се радња претресања може предузети у свим ситуацијама када постоји вероватноћа да ће се претресом пронаћи материјални докази.⁶

Уз нужно постојање материјалног услова, предузимање радње претресања захтева и испуњеност формалног услова за претресање. Овај услов се може манифестовати у виду наредбе надлежног државног органа, најчешће суда или као законско овлашћење за претресање без судске наредбе, односно у виду изричите сагласности власника или држаоца одређених просторија, којом се дозвољава претресање.

Већина аутора претресање формулише као доказну радњу чији је циљ проналажење и одузимање предмета од значаја за конкретну кривичну ствар. Претресање је доказна радња која се предузима у циљу проналажења и хватања учиниоца кривичног дела, као и проналажење трагова и предмета кривичног дела, важних за кривични поступак. Грубач претресање дефинише као принудну, правно регулисану радњу.⁷

Милан Шкулић претресање дефинише као системско претраживање одређених затворених простора или отворених површина које су у функционалној вези са њима (као пример претраживање врта или баште куће и сл.), ради хватања учиниоца или прибављања доказа о кривичном делу и учиниоцу.⁸ Постоји много дефиниција претресања али главна критика свих тих дефиниција јесте да се фокусирају на одређивање и дефинисање циља претресања не поклањајући много пажње томе да се направи разлика између претресања и увиђаја, на пример, јер је циљ увиђаја и претресања исти. Суштинска разлика између увиђаја, који је такође доказна радња, јесте да се увиђај предузима одмах након сазнања да је учињено кривично дело и увиђајна екипа тежи да одмах на месту догађаја пронађе доказе и трагове. Претресање је предузима после увиђаја обично када постоји одређени степен вероватноће да ће се на одређеном месту пронаћи предмети и трагови кривичног дела или евентуално и сам учинилац. Претресање је усмерено на проналажење предмета и трагова који су скривени, то је главна и суштинска разлика са увиђајем. Циљ увиђаја поред фиксирања трагова и предмета кривичног дела јесте и фиксирање свих могућих околности на лицу места како би се добила потпуна и верна слика о томе шта се тачно догодило. Не треба заборавити и да је

---

⁵ Zemichael, H. A., *The Standard of Proof in Criminal Proceedings, the Threshold to Prove Guilt under Ethiopian Law*, Mizan Law Review, 2014, pp. 84-116.

⁶ S. Pürner, D. Marković, *Zakon o krivičnom postupku Savezne Republike Njemačke*, Sarajevo, 2011., str 46.

⁷ М. Грубач, *Кривично процесно право*, op. cit., стр. 286.

⁸ М. Шкулић, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд, 2011, стр. 340.

претресање радња која грађане може евентуално изложити непријатностима од стране средине у којој живи док са увиђајем то није случај. Дакле, реч је о две посебне, одвојене и независне доказне радње. Не постоје случајеви да се предузимају заједно.

Право на предузимање доказне радње претресања омеђено је бројним прописима и то пре свега оним садржаним у националној регулативи али и у међународноправним инструментима. Циљ свих прописа којима се регулише предузимање доказне радње претресање стана и лица је да спрече неосновано задирање у право на приватност појединца, односно да ограниче задирање овлашћених органа у приватну сферу појединца.

3.1. Врсте претресања

Разврставање различитих облика претресања је могуће обавити на основу више критеријума. Према законском основу, односно предузимања од старане јавног тужиоца или овлашћених службених лица полиције разликују се претресања која се врше по наредби и без наредбе (самоиницијативно). Претресање које се врши по наредби суда је редовна форма, док је претресање без наредбе суда, законом предвиђено као изузетно и подразумева постојање одређених претпоставки дефинисаних законским прописима, нормама. Обзиром на објекат претресања, разликујемо претресање стана и других просторија (станови, куће, помоћне просторије, подруми, викендице, канцеларије, радионице, ресторани, хотелске собе, камп кућице, бродске кабине и тд.), претресање отвореног простора, претресање лица, претресање моторних возила, претресање уређаја за аутоматску обраду података и опреме на којој се чувају или се могу чувати електронски записи (за ову врсту претресања је потребно стручно лице из наведене области). Према обиму предузимања доказне радње претресања, могу се разликовати потпуно и делимично претресање, где за опредељење првог односно другог облик претресања, пресудан утицај има величина предмета који се тражи и природа места где се доказна радња претресања предузима (нпр. довољно је извршити делимично претресање путничког возила ради проналажења видео рекордера или телевизора, односно лица у циљу проналажења оружја итд.). Зависно од броја објеката и локација објеката, тачније да ли се конкретно претресање предузима независно од претресања на другим објектима или усклађено са њима, разликују се појединачно и групно или истовремено претресање (предузима се у исто време на више различитих објеката - нпр.

у становима саучесника, односно у становима, канцеларији и викендици извршиоца и сл.).⁹

3.2. Значај и циљ доказне радње претресања стана и лица

Претресање стана и других просторија, као и лица је редовна доказна радња, коју Јавни тужилац или овлашћена службена лица полиције примењују у свом раду, приликом обављања послова и задатака који су у вези са спречавањем и сузбијањем кривичних дела. Доказну радњу претресања стана и лица, треба схватити као потребну процесну радњу у спречавању уништавања трагова и предмета кривичног дела, који се покушавају пронаћи код лица или у стану и другим просторијама које се претресају, као и у циљу проналаска окривљеног.¹⁰ Јасну и конкретну дефиницију претресања стана и лица налазимо управо у њеној теорији. Може се рећи да је претресање кривичнопроцесна, доказна радња којом се врши детаљнији визуелни и физички преглед уз отварање затворених просторија, предмета и делова предмета. Основна разлика у односу на преглед јесте да је претресање детаљнија радња која не подразумева само визуелни преглед и палпацију, попут потражне радње прегледа, већ подразумева и отварање затворених просторија, предмета, преглед тела лица, као и телесних шупљина лица, као и то што се претресањем прикупљају и обезбеђују докази потребни за кривично гоњење учинилаца кривичних дела. Доказна радња претресања стана и лица се врши ако је вероватноће да ће се предузимањем те радње наћи и обезбедити докази, окривљени, односно предмети и трагови кривичног дела који су важни за поступак. Вероватноћа подразумева нешто више од простог ничим поткрпљеног очекивања да ће се претресањем постићи очекивани циљеви, па таквој вероватноћи мора да претходи основана сумња да је извршено кривично дело. Да би се извршило претресање стана и лица, потребно је да поред материјалног услова (одређеног степена вероватноће) постоји и формални услов који се огледа кроз постојање наредбе од надлежног суда или на основу законског овлашћења (без наредбе суда). Претресање се у већини случајева предузима на основу наредбе суда којом се гарантује да је поступање државног органа пре свега легално а затим и легитимно. Изузетно, претресање се може вршити и без судске наредбе када су испуњени услови стриктно прописани у кривичнопроцесном

---

⁹ М. Жарковић, *Криминалистичка тактика*, Београд, 2014, стр. 279.

¹⁰ Б. Оташевић, С. Атанасов, *Methodology of Disclosure of Clandestine Laboratories for Producing Synthetic Drugs*, Collection of Papers, Archibald Reiss Days, Belgrade, 2011, стр. 399-407.

законодавству. Цео поступак претресања се документује записником о претресању, који представља веома битан акт који се у судском поступку користи као доказ. Претресање стана и лица као процесна радња дефинисана је и одређена законом и подзаконским актима и њено предузимање се спроводи уз строго поштовање и примену начела законитости, сврсисходности, професионалности, као и поштовање људских права и слобода. Поштовање људских права и слобода је битно нагласити, јер се овом доказном радњом ограничавају многа људска права и слободе. Од самог почетка постојања цивилизованог људског друштва оно тежи да одреди, дефинише и адекватним прописима и механизмима заштите одбрани, обезбеди и заштити основна људска права и слободе и самим тим омогући појединцима у друштву да уживају у њима. Како се друштвена заједница развијала и како у друштву долази до техничко-технолошког развоја поједина права је све теже јасно дефинисати, одредити њихове границе, прекорачење тих граница и заштити их. Једно од права које спада у ту групу јесте право на приватност, првенствено право на неповредивост стана у које се задире применом наведене доказне радње претресања стана и лица.

Важност доказне радње претресања стана и лица, показује и број аката у којима је она прописана, дефинисана и којима је одређена њена примена. Ради постизања оптималног нивоа безбедности овлашћених службених лица која примењују доказну радњу претресања стана и лица, као и ради квалитетног прикупљања доказа у поступцима, у складу са процесним правилима, изузетно је важно да овлашћена службена лица имају свест о значају примене наведене доказне радње претресања стана и лица, због чега се иста разматра у раду. Поред постојања свести о значају примене ове доказне радње, потребно је да имају и знања и искуства у правилном тумачењу, разумевању и примени законских норми којима се регулише предузимање доказне радње претресање стана и лица, обзиром да се њеном применом нарушава приватност лица и дома, као и да се њеном применом задире у људска права и слободе, која су гарантована како међународним тако и националним правним актима.

II МЕЂУНАРОДНОПРАВНА РЕГУЛАТИВА ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА

1. Међународни стандарди права на приватност

Појам приватности је једно од најсложенијих друштвених и етичких правних питања и баш из тог разлога му се на међународном плану придаје велики значај са

циљем његовог најтачнијег дефинисања и нормирања у правним системима широм света, као и увођења механизма заштите овог права и система и начина кажњавања за његово угрожавање. Појам приватност потиче од латинске речи *privatus* која значи лични, неслужбен, те тако право на приватност пружа заштиту управо личној, интимној сфери живота појединца.¹¹

Слободно можемо рећи, да се зачеци људских права и слобода налазе још у религијским документима, као и то да се још од ранијег времена до данас, стално развијао концепт људских права, слобода и њихове заштите. Само схватање појма приватности се разликује од државе до државе и од једне културе до друге културе. Схватање појма приватности никада не може бити исто схваћено и третирано у западним културама које су по свим ставкама либералнијег схватања и у источним културама где се одређене групације и појединци у друштву третирају скоро као поданици уместо као грађани.

Право на приватност, као и већина других људских и мањинских права, је првенствено дефинисано у националним правним системима а потом се идеја проширила и на дефинисање на међународном нивоу. Званично, први акт у којем је право на приватност предвиђено јесте 1361. године у енглеској под називом "Justices of the Rease Act". Овим актом је предвиђено хапшење шпијуна и прислушкивача. Укоренивање права на приватност најтврдокорније отпоре имало је у материји кривичног процесног права. Ограничења права државе на задирање у приватност дома и комуникације у доброј мери је и историјат кривичног процесног права. У тој сфери историјат права на приватност као пример напредног резонувања и реаговања бележи активност енглеског лорда Камдена (1765. године) који је одбио да прихвати налог за претресање дома и одузимање докумената тврдећи да је приватност једна од најважнијих "угодности" које друштво мора да обезбеди човеку, а да су лична документа најзначајније благо сваког човека.¹²

Појам приватности и развој овог концепта се везује за запад и то за последњих пар векова па се слободно може рећи да је овај концепт у неким неразвијеним тзв. "земљама трећег света" и даље недовољно познат. Доказ томе јесте да у појединим језицима не постоји адекватна реч у речнику којом би описали појам приватности. Термин *privacy* су 1890. године, судија Louis Brandeis и адвокат Samuel Warren одредили као *Individuals right to be let alone*, дакле, као право бити пуштен на миру. Они су исте године,

---

¹¹ Н. David, *The Right to Privacy*, Infobase Publishing, 2009, p. 13.

¹² Т. Шурлан, *Међународна заштита права на приватност - Српска правна мисао*, Београд, 2014, стр. 48.

дефиницију права на приватност одредили управо као „право појединца да буде остављен на миру“.¹³ Касније су бројни аутори настојали да дају своју дефиницију права на приватност, па се тако право на приватност може дефинисати као „настојање да се искључи могућност да трећа лица сазнају нешто што се односи на одређену личност“¹⁴, затим „право појединца да буде заштићен од упада јавности у сегменте живота који су личне природе“¹⁵ или „право да задржимо одређени лични домен који укључује све оне ствари које су део нас, као што су наше тело, дом, мисли, осећања, тајне, затим могућност избора делова из овог домена којима други могу приступити, као и могућност контроле опсега, начина и времена коришћења ових делова од стране трећих лица“.¹⁶ Сваком појединцу поред лепезе права као слободном грађану у демократској држави припада и право на приватност које је саставни део његовог достојанства и личности. Право на приватност подразумева могућност сваког појединца да живи, ради, развије себе и своју личност, породични живот без мешање државе, заједнице или других појединаца. Основни смисао права на приватност јесте право особе да не буде узнемиравана.

Приватност се може сагледати и дефинисати са различитих аспеката. Може се дефинисати као политичко право, као грађанско право и др. Као политично право се може рећи да је право на приватност грађана у које држава неће задирати. Као грађанско право право на приватност се може дефинисати као право сваког појединца да слободно, без ичијег утицаја, одлучује које информације о себи и свом приватном животу жели да изнесе и коме да их каже. Приватност се може схватити и као индивидуално право што не треба превише објашњавати. Право на приватност као индивидуално право треба схватити као право појединца да самостално управља информацијама о себи, да их изнесе или да их ускрати. Професор Предраг Димитријевић приватност дефинише као право појединаца, група или институција да сами за себе одреде када, како и у којој мери ће информације о њима саопштавати другим лицима.¹⁷

Током XVIII века, две велике револуције које су се десиле у Сједињеним Америчким Државама, 1776.године и у Француској 1789.године, учиниле су значајну прекретницу на пољу људских права и основних слобода. Том приликом, донети су документи, тачније Декларација независности Сједињених Америчких Држава и Декларација права човека и грађанина у Француској, који садрже концепте природних

---

¹³ S. D. Warren and L. D. Brandeis, *The Right to Privacy*, Harvard Law Review, 1890, p. 193.

¹⁴ F. Carnelutti, *Diritto alla vita privata*, Roma, 1955, p. 5.

¹⁵ Z. Segal, *The Right to Privacy versus the Right to Know*, Iyunei Mishpat, 1983, p. 204.

¹⁶ Y. Onn, *Privacy in digital Environment*, Haifa Center of Law and Technology, 2005, p. 10.

¹⁷ П. Димитријевић, *Право приватности на интернету*, Ниш, 2008, стр. 36.

права и у којима се наводи да су сви људи створени једнаки, као и то да их је њихов творац обдарио одређеним неутврђеним правима, која се везују за људска права и слободу.

Током XX века, десиле су се дубоке друштвене промене у име људских права и слобода, када су поштовање и заштита тих права постали један од основних циљева међународне заједнице, тачније од завршетка другог светског рата до данас. Када говоримо о глобалном нивоу, нарочити допринос у том погледу дале су Уједињене нације, које су полазећи од Повеље Уједињених нација, дефинисале садржај људских права и основних слобода, кроз међународно правне инструменте као што су Универзална декларација о људским правима и Међународни пакт о грађанским и политичким правима са факултативним протоколима. На регионалном нивоу заштита људских права и слобода је обезбеђена општим инструментима заштите људских права, а то су Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода са протоколима и Европска социјална повеља. Наведеним декларацијама, пактовима, конвенцијама и повељама на међународном нивоу је регулисана и заштита људских права и слобода, у које се задире предузимањем и реализовањем доказне радње претресање стана и лица, од стране државе и државних органа, а која је предмет овог рада. За развој и прецизирање појма права на приватност од великог значаја јесте и само развијање овог појма на међународном плану, пре свега је од значаја рад органа при Савету Европе задужених за надзор и санкционисање кршења правила о људским правима.

Општеприхваћена, универзална дефиниција овог права не постоји и поред тога што су постојали бројни покушаји да се то учини. Слободно се може рећи да колико има аутора толико има и дефиниција права на приватност. Међутим све те дефиниције се односе на сличну ствар, сваки аутор тежи да истакне осетљивост овог права, његову угроженост у савременом друштву као и потребу детаљне и потпуне предвиђености у закону и самим тим адекватну заштиту и ефикасне механизме заштите.

Професор Зоран Стојановић сматра да би се право на приватност адекватно нормирало и ефективно заштитило потребно је одредити сфере тј. зоне приватности. Код одређивања сфере приватности пресудан критеријум је однос према јавности односно моменат када понашање појединца постаје релевантно и за друге, а не само за оне који то понашање предузимају. У оквиру приватног живота као заштитног добра овог права треба разликовати три сфере: интимну, приватну и правно-јавну. Практични значај ове поделе огледа се у правно признатом интересу трећих лица да знају активности и стања

у којима се налази једно лице, тако на пример право на приватни живот може бити ограничено интересима државне безбедности.¹⁸

Једну од многобројних дефиниција приватности дали су професори Радомир Зекавица и Дарко Симовић који приватност дефинишу као могућност сваког појединца да живи, развија се и остварује као личност без произвољног и незаконитог мешања државе и других, физичких или правних, лица.¹⁹

Приватност несумњиво обухвата:

- право на поштовање приватног живота;
- право на поштовање породичног живота;
- право на поштовање неповредивости дома;
- право на поштовање неповредивости преписке;
- право на поштовање неповредивости части и угледа.

Приватност представља сферу живота сваког појединца која није јавна, коју задржава за себе а чије угрожавање или задирање од стране других треба санкционисати јер приватност представља добро које је заштитни објект исто као на пример и право на имовину.

1.1. Универзална декларација о људским правима из 1948. године

Да би се свако право, па и право у које се задире применом доказне радње претресања стана и лица, а то је пре свега право на приватност, адекватно заштитило, потребно је нормирати их и правно регулисати.

На међународном нивоу, као полазна основа за прокламовање и заштиту људских права и слобода у која се задире применом доказне радње претресања стана и лица, јесте Универзална декларација о људским правима, усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра, 1948. године, у Паризу. Управо Универзална декларација представља први акт на међународној сцени којим су класификована људска права, тачније први акт којим су се систематизовала и категоризовала људска права и представља основ другим актима који су конкретизовали људска права садржана у овој Декларацији.

---

¹⁸ З. Стојановић, *Границе, могућности и легитимности кривичноправне заштите*, Београд, 1987, стр. 83.

¹⁹ Д. Симовић, Д. Аврамовић, Р. Зекавица, *Људска права*, Београд, 2013, стр. 185.

Наиме, Универзална декларација о људским правима у члану 2. прописује да сваком припадају сва права и слободе проглашене у овој Декларацији, без икаквих разлика у погледу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког или другог мишљења, националног или друштвеног порекла, имовине, рођења или других околности. Даље прописује, да се неће правити никаква разлика на основу политичког правног или међународног статуса земље или територије којој неко лице припада, било да је она независна, под старатељством, несамоуправна или да јој је сувереност на ма који други начин ограничена.²⁰

Универзална декларација о људским правима у члану 12. прописује да нико не сме бити изложен произвољном мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, нити нападима на част или углед, као и то да свако има право на заштиту закона против оваквог мешања или напада.²¹ Овим чланом директно се прописују и штите људска права и слободе у која се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица.

У члану 13. Универзалне декларације се прописује да свако има право на слободу кретања и избора становања у границама поједине државе, док се у члану 17. Универзалне декларације прописује да свако има право да поседује имовину, сам и у заједници са другима, као и то да нико не сме бити самовољно лишен своје имовине.²² Овим члановима Универзалне декларације се прописују људска права и слободе у које се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица, а које се односе на забрану мешања у нечију приватност, преписку, породицу, дом, тачније чиме се штити нечија приватност и неповредивост стана.

Универзална декларација о људским правима представља револуционаран акт по питању људских права јер је управо ова Декларација прва извршила класификацију и разраду људских права и слобода, у која спада и право на неповредивост дома (стана).

Поређења ради, Устав Републике Србије, који је донет 2006. године, предвиђа и дефинише неповрединост стана, као једну од заштите људских права и слобода, из чега се може закључити да је Устав Републике Србије компатабилан са наведеном Универзалном декларацијом.

---

²⁰ Чл. 2 Универзалне декларације о људским правима, *Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 217 А (III)*, Париз, 1948.

²¹ Ibid, члан 12.

²² Ibid, члан 13 и 17.

1.2. Европска конвенција за заштиту људских права из 1950. године

Требамо рећи да је Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода најважнији документ о људским правима на тлу Европе, који предствља један од најразвијенијих докумената и најефикаснији систем заштите људских права, као и права у која се задира предузимањем доказне радње претресање стана и лица.

Владе потписнице Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, као чланице Савета Европе, имајући у виду Универзалну декларацију о људским правима коју је Генерална скупштина Уједињених нација прогласила 10. децембра 1948. године и то да Универзална декларација има за циљ да обезбеди опште и делотворно признање и поштовање права прокламованих у њој, као и да је циљ Савета Европе постизање већег јединства између његових чланица и да је очување и развијање основних људских права и слобода један од начина на који том циљу треба стремити, сагласиле су се са садржином Европске конвенције за заштиту људских права и исту су ратификовале.

Потписивањем Европске конвенције за заштиту људских права у Риму 4. новембра 1950. године, владе европских земаља које су сличних погледа и имају заједничко наслеђе политичких традиција, идеала, слободе и владавине права, предузеле су кораке за заједничко остваривање извесних права наведених у Универзалној декларацији о људским правима. Државна заједница Србија и Црна Гора је Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права прогласила 26.12. 2003. године.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода је у члану 8. прописала да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке, као и да се јавне власти неће мешати у вршењу овог права, осим уколико то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и слобода других.²³ Чланом 8. Европске конвенције о људским правима, омогућава се једној особи не само заштита од ометања од стране власти, већ и од ометања од стране других појединаца и институција, укључујући и средства масовних комуникација.

---

²³ Чл. 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 1950.

Као што видимо, у члану 8. Европске конвенције за заштиту људских права, право на приватност представља збирни назив за заштиту неколико, на први поглед разнородних права и то права на поштовање приватног живота, породичног живота, неповредивости дома и преписке, као и части и угледа појединца. У скоро свим међународним документима заштита ових права се регулише у истом члану и сва су везана за строго приватну сферу живота, као што је случај и са правом на неповредивошћу стана и потпуног уживања и заштиту тог права. Европском конвенцијом за заштиту људских права предвиђена је и могућност ограничавања овог права у случају испуњења одговарајућих легитимних циљева, а чија могућност другим поменутих међународним документима није прописана.

Професорка Виолета Беширевић сматра да је основна идеја заштите различитих аспеката људског живота које гарантује члан 8. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, јесте то да постоје сфере живота сваког појединца у које држава не сме да се меша, осим када су кумулативно испуњени услови из става 2. овог члана, односно када је такво мешање у складу са законом, „неопходно у демократском друштву“ и има легитимни циљ.²⁴

Професорка Тања Кесић то дефинише на следећи начин. Европска конвенција штити право приватности забрањујући држави да се меша у њихово уживање. Европском конвенцијом се гарантује право на поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке али се превиђа и могућност ограничења овог права када је то у складу са законом и легитимним циљем одређеним овом Конвенцијом. Наиме, ограничења су могућа ако су неопходна у демократском друштву у интересу националне или јавне безбедности или економске добити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или заштите права и слобода других (чл. 8. ст 2. Европске конвенције за заштиту људских права).²⁵

Дакле, члан 8. Европске конвенције се састоји из два дела. У првом делу су набројана права која се гарантују сваком појединцу, док се у другом делу прописује да гаранција за наведена људска права и слободе није апсолутног карактера, већ да постоје изузеци, када ово право може бити ускраћено.

---

²⁴ В. Бешаревић, С. Царић, М. Драшкић, В. Ђерић, Г.П. Илић, И. Јанковић, Е. Корљан; И. Крстић, Т. Маринковић, Т. Папић, Д. Поповић, *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Београд, 2017, стр. 160.

²⁵ Т. Кесић, *Недоумице у законском регулисању претресања стана и лица*, Београд, 2007, стр. 123.

Чланом 17. Европске конвенције за заштиту људских права је прописана забрана злоупотребе права, где је наведено да се ништа у наведеној конвенцији не може тумачити тако да подразумева право било које државе, групе или лица да се упусте у неку делатност или изврше неки чин усмерен на поништавање било ког од наведених права и слобода или на њихово ограничавање у већој мери од оне која је предвиђена конвенцијом, чиме се додатно гарантују основна људска права и слободе.

1.3. Додатни протокол уз Европску конвенцију о људским правима, од дана 20. марта, 1952.године

Владе потписнице Европске конвенције за људска права, као чланице Савета Европе, решене да предузму даље кораке ради обезбеђења заједничког спровођења извесних права и слобода поред оних већ садржаних у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, потписаних у Риму 4. новембра 1950.године, споразумеле су се о Додатном протоколу уз Конвенцију о људским правима и основним слободама, од дана 20. марта, 1952.године у Паризу.

Чланом 1. став 1. Протокола уз Европску конвенцију за заштиту људских права, прописано је да свако физичко и правно лице има право на неометано уживање имовине.²⁶ Даље прокламује да нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим начелима међународног права. Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не утичу на право државе да примењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу са општим интересима или да би обезбедила наплату пореза или других дажбина или казни. Овим чланом наведеног Протокола се такође прокламује право у које се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица, тачније гарантује се право на неометано уживање имовине и да само у случајевима који су предвиђени општим начелима међународног права и законом може бити одступања од овог права.

Наведена заштита дома, уско је повезана са правом на имовину, које се штити чланом 1. Првог протокола, а у којем се прокламује право на мирно уживање нечије имовине. Ово се најбоље види из случаја Свиленко против Летоније из 2003. године, где је руски војни официр протеран са породицом из Летоније у Русију, по проглашењу независности, иако су рођени и стекли право на имовину у овој земљи. Суд је сматрао да

---

²⁶ Чл. 1, ст.1 Додатног Протокола уз Европску конвенцију за заштиту људских права, Париз, 1952.

је овакво поступање довело до кршења права на дом, као и права на поштовање приватног живота.²⁷ Професорка Виолета Беширевић сматра да је због тога појам „дома“, који означава место становања (кућа, стан) у коме нека особа тренутно живи или је живела, суд не тумачи увек у контексту права на поштовање приватног и породичног живота, већ више тумачи са аспекта чисто имовинских права.

Уобичајено се под појмом „дом“, сматра место где је појединац стално настањен, односно где живи и развија свој породичан живот. Међутим, појам „дома“ се тумачи појединачно у сваком случају јер се некада могу два места сматрати домом уколико појединац има довољно јаке везе у односу на одређена места на којима живи и проводи време. „Дом“ се тумачи и као место где је појединац живео али се због пословних обавеза морао преселити, али је увек имао намеру да се врати. У праву на дом као признатом праву не ужива само станодавац, већ је пракса суда показала да у том праву ужива и закупац стана и он има одређена призната права. Суд је 1992. године појам „дома“ проширио и на неке пословне просторије у смислу претресања истих. То се јавља у ситуацијама када је тешко одвојити пословне просторије од просторија за становање. Како не би дошло до кршења члана 8. у делу који се односи на неповредивост дома, обавеза сваке државе потписнице и чланице Савета Европе јесте да пропише јасне услове за примену доказне радње претресања стана и других просторија.²⁸

1.4. Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966.године

Међународни пакт о грађанским и политичким правима је усвојен и отворен за потписивање и ратификовање или приступање резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI), од 16.12.1966.године, док је на снагу ступио дана 23.03.1976.године.

Државе уговорнице овог Пакта, у складу са начелима израженим у Повељи Уједињених нација, сматрају да је признање урођеног достојанства и једнаких и неотуђивих права свих чланова људске заједнице, темељ слободе, правде и мира у свету. Наиме, државе уговорнице признају да ова права произилазе из урођеног достојанства људске личности. У складу са Универзалном декларацијом о људским правима, идеал слободног бића које ужива грађанске и политичке слободе и које је ослобођено од страха

---

²⁷ И. Крстић, *Право на поштовање приватног и породичног живота - члан 8 Европске конвенције о људским правима*, Београд, 2006, стр. 57.

²⁸ Ibid., стр. 59.

и беде може бити постигнут само ако се створе услови који омогућавају свакоме да ужива своја грађанска и политичка права, као и своја економска, социјална и културна права. Државе уговорнице Пакта сматрају да Повеља Уједињених нација намеће државама обавезу унапређења свеопштег и стварног поштовања људских права и слобода.

Узимајући у обзир чињеницу да појединац има обавезе према другим појединцима и према заједници којој припада и да је дужан тежити унапређењу и поштовању права, донет је Међународни пакт о грађанским и политичким правима.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима у члану 17., на идентичан начин као и Универзална декларација о људским правима, прописује да:

1) Нико не може бити изложен произвољном или незаконитом мешању у његов приватни живот, његову породицу, у његов стан или преписку, нити противзаконитим нападима на част и углед, као и да,

2) Свако има право на законску заштиту од таквог мешања или напада.²⁹

Као што видимо, чланом 17. Међународног пакта о грађанским и политичким правима се, као и у Универзалној декларацији о људским правима јемче људска права и слободе у која се задире предузимањем доказне радње претресања стана и лица.

Међународним пактом о грађанским и политичким правима, у члану 26. је прописано и то да су сви пред законом једнаки и да имају право на једнаку законску заштиту, без икаквог разликовања.³⁰ У том погледу, закон ће забранити сваку дискриминацију и зајемчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке врсте дискриминације, нарочито на основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког и било ког другог мишљења, националног и друштвеног порекла, имовине, рођења или другог статуса.

Значај овог мултилатералног споразума је велики, као и сам његов допринос у сфери коју регулише. Успех овог акта огледа се и у томе што је непосредно после Међународног пакта о грађанским и политичким правима донет и Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, пакт сличне форме, с'тим што дефинише и регулише другу групу људских права.

Горе наведеним члановима Међународног пакта о грађанским и политичким правима, као и у Универзалној декларацији о људским правима, прописују се људска права и слободе у која се задире предузимањем доказне радње претресања стана и лица,

---

²⁹Чл. 17 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, *Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI),* 1966.

³⁰ *Ibid.*, члан 26.

а која се пре свега односе на забрану мешања у нечију приватност, преписку, породицу, стан, тачније чиме се штити нечија приватност и неповредивост стана. Истим члановима је зајемчена подједнака и ефикасна заштита наведених права, свим лицима, без било које врсте дискриминације.

1.5. Конвенција о правима детета Уједињених нација из 1989.године

И у Конвенцији о правима детета, која представља најзначајнији међународни документ у области права детета, а која је усвојена 20.11.1989.године на Генералној скупштини Уједињених нација, видимо да су прописана и загарантована људска права и слободе детета, у која се задире предузимањем доказне радње Претресање стана и лица. Тачније у члану 16. Конвенције о правима детета прописује се да ниједно дете неће бити изложено произвољном или незаконитом мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, нити незаконитим нападима на његову част и углед³¹, чиме су зајемчена права у која се задире предузимањем наведене доказне радње од стране овлашћених органа.

1.6. Повеља о основним правима у Европској унији из 2000.године

Повеља Европске уније о основним правима³², коју су 2000. године прогласили Европски парламент, Савет министара и Европска комисија, а која је ступањем на снагу Лисабонског споразума 2009. године постала и правно обавезујућа у Европској унији, у члану 7. прокламује да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и комуникације, чиме су такође зајемчена права у која се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица од стране овлашћених органа.

2. Право на неповредивост стана

Међународни нормативни оквир се састоји од међународних конвенција и декларација којима се регулише, дефинише и предвиђа право на неповредивост стана и других просторија, као једно од основних људских права и слобода која се гарантују наведеним међународним правним актима. Међународни нормативни оквир представају

---

³¹ Чл. 16 Конвенције о правима детета, *Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 44/25*, 1989.

³² Чл. 7 Повеље о основним правима у Европској унији, Ница, 2000.

акти донети како на нивоу Европе и у оквиру Европске уније тако и на светском нивоу. Право на поштовање дома (стана), као и неповредивост истог се гарантује бројним међународним документима за заштиту људских права, који јасно одређују да нико не сме бити изложен произвољном мешању у приватан и породичан живот, стан и преписку, као и да свако има право на законску заштиту против оваквог мешања или угрожавања.

Пре свега, требамо рећи да је стан сваког човека и породице неповредив. Када говоримо о праву на неповредивости стана, требамо рећи и то да су дозвољена факултативна ограничења, као када су у питању приватни и породични живот, стан и преписка. Право на неповредивост стана представља једно од основних права човека, чији је смисао заштита једног од најважнијих елемената приватне сфере, у којој нико не сме бити узнемираван, нити било ко задирати у наведено право лица. Право на поштовање дома спада у лична права, као субјективна грађанска права заснована на личним добрима, тј. на добрима која су најнепосредније и нераскидиво повезана са једним лицем.

Смисао овог права јесте у томе да се његовим бенефицијарима омогући да несметано уживају то своје право, да нико не сме неовлашћено ући у њихов стан или на други начин повреди то њихово право, односно да тим својим правом располажу и фактички и правно. Сва трећа лица дужна су да се уздрже од сваке радње која може довести до тога да бенефицијара тог права ометају у вршењу његових овлашћења.³³

Изузетно без одлуке овлашћеног државног органа, улазак у стан и претрес стана је дозвољен, али само у случају када је то неопходно ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела или ради отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин који је регулисан међународним и националним правним системом.

III СТАНДАРДИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ДОКАЗНУ РАДЊУ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА

Да би се обезбедило поштовање обавеза из Европске конвенције за заштиту људских права и протокола уз њу, а које су прихватиле високе стране уговорнице, основан је Европски суд за људска права, који ради као стални орган и који штити људска и мањинска права и слободе зајемчена наведеном конвенцијом. Наведено је прописано у члану 19. Европске конвенције за људска права.

---

³³ О. Станковић, В. Водинелић, *Увод у грађанско право*, Београд, 1995, стр. 123-133.

Потписивањем Европске конвенције за заштиту људских права и протокола који иду уз њу, значи да свако може да се појави као тужилац пред Европским судом за људска права, било да тужи своју или другу државу за повреду људских права гарантованих поменутом конвенцијом и додатним протоколима који иду уз њу.

Члан 8 Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода описан је као „најмање дефинисано и најнеукротивије од свих права садржаних у Конвенцији“.³⁴ Чланом 8 Европске конвенције конституисана је обавеза поштовања широког спектра недефинисаних личних интереса који обухватају низ преклапајућих и међусобно повезаних области приватног живота. Разлог због којег се истиче да лични интереси заштићени чланом 8 Европске конвенције нису дефинисани јесте тај што самом конвенцијом, осим што су побројане четири категорије објеката заштите и то приватан живот, породични живот, дом и преписка, није ближе дефинисан ни један од ових сегмената, већ је Европски суд за људска права, кроз своју праксу, постепено разграничавао ове сегменте, опредељујући понаособ каквим недозвољеним понашањем сваки од њих може бити ограничен. Право на приватност се нарочито доводи у питање и то у ситуацијама када је потребно предузети одређене доказне радње ради откривања кривичног дела или учиниоца кривичног дела, а које су по својој природи такве да задиру у приватан живот појединца. Посматрајући домен примене члана 8 конвенције, кроз призму праксе Европског суда за људска права, можемо закључити да у кривичном поступку до ограничења права на приватност у највећем броју случајева долази применом доказне радње претрес стана и лица,³⁵ као и применом мера тајног надзора.³⁶

Претресање стана и лица је доказна радња која се предузима у циљу проналажења окривљеног, трагова кривичног дела или предмета важних за кривични поступак.³⁷ Значај ове доказне радње огледа се у томе што би, без њеног постојања, избор мера и радњи којима би се прибегло у поступку расветљавања и решавања кривичне ствари, био знатно ограничен.³⁸ Обзиром на то, да је Европски суд за људска права, кроз своју праксу, заузео став да примена доказне радње претрес стана и лица представља задирање у основна људска права и приватан живот појединца, потребно је утврдити да ли је овакво

---

³⁴ Harris, O'Boyle and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2016, p. 522.

³⁵ Case 10828/84, *Funke v. France*, §48; Case 63638/14, *Posevini v. Bulgaria*, §65; Case 41604/98, *Buck v. Germany*, §31-32; Case 13710/88 *Niemietz v. Germany*, §33.

³⁶ Case 35394/97, *Khan v. The United Kingdom*, §25; Case 27798/95, *Amann v. Switzerland*, §45; Case 62540/00, *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria*, §70; Case 54934/00, *Weber and Saravia v. Germany*, §77-79.

³⁷ С. Кнежевић, *Кривично процесно право - општи део*, Ниш, 2015, стр. 319.

³⁸ С. Кнежевић, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, op. cit. стр. 205.

задирање спроведено у складу са законом, да ли је постојао легитимни циљ државе за применом наведене доказне радње, те да ли је мешање државе било неопходно у демократском друштву. Уколико је сваки од поменутих критеријума испуњен, без обзира на то што постоји задирање у приватан живот појединца и права на неповредивост стана, неће се сматрати да постоји и повреда овог права. Европски суд за људска права се у свом одлучивању ослања на већ донете судске пресуде, али у складу са начелом да је Европска конвенција за људска права жив инструмент. То значи да суд може другачије да одлучи у неком случају или да пружи заштиту у одређеним случајевима у којима то до тада није чинио.

Циљ овако прописаних права и Европског суда за људска права је да пружи заштиту када дође до повреде људских права од стране државе, ускраћивањем неког од права која појединцу припадају по природи ствари, као и од стране правног или физичког лица или групе. Пре свега, циљ је да се успостави и даље развије свест о људским правима, да се створе услови који ће обезбедити да се људска права морају поштовати.

Стандарди обезбеђени одредбама Европске конвенције за заштиту људских права могу се примењивати широм Европе, али домаћи субјекти одлучивања су ти који морају обезбедити остваривање тих права у националном правном поретку. Напредак у развоју људских права на међународном и националном нивоу, видљив је и у квантитативном смислу. Појављује се велики број нових права и нових закона који обезбеђују уживање тих права и њихову заштиту.

1. Претресање стана и лица које је извршено у складу са законом

Приликом процене да ли је мешање у право појединца извршено „у складу са законом“, Суд испитује да ли конкретна мера, предузета од стране државе, има правни основ у домаћем законодавству, затим да ли је тај закон доступан лицу против кога је мера предузета, да ли особа која је погођена мером може да предвиди последице домаћег закона по њу, док се као четврти услов поставља захтев да домаћи закон мора бити компатибилан принципу владавине закона.³⁹

У случају *Harju v. Finland*, Суд је, у контексту претреса, заузео став да домаћи закон мора појединцу пружити одређену заштиту од произвољног мешања у права заштићена чланом 8 Конвенције. Обзиром да мере претреса представљају озбиљно

---

³⁹ Case 26839/05, *Kennedy v. the United Kingdom*, no. 151.

мешање у право на приватност, важно је да постоје јасна, детаљна правила у овој области, која постављају мере против могуће злоупотребе и произвољности.⁴⁰ Суд је у поменутом случају испитивао квалитет закона државе Финске и нашао да, иако је овим законом у основи регулисан поступак претресања, због чињенице да је за издавање налога за претрес овлашћена полиција и да законом није установљена судска или друга независна контрола која би испитала оправданост издавања налога за претрес, полицији је дато неограничено дискреционо право да доноси одлуке у овој области. Из тог разлога је Суд и нашао да критеријум „у складу са законом“ није испуњен на начин који члан 8 Конвенције захтева, будући да је закон таквог квалитета да не пружа довољно гаранција за заштиту права окривљеног лица.⁴¹

У предмету *Camenzind v. Switzerland*, иако су државне власти претрес спровеле без налога за претрес, Суд није нашао повреду права на приватност подносиоца представке, из разлога што је закон, којим је прописана могућност предузимања ове доказне радње, исту детаљно и прецизно реулисала прописујући бројне мере за заштиту лица које се претреса. Примера ради, овим је законом прописано да претрес могу обављати искључиво службена лица која су за то посебно обучена, претреси се могу вршити у местима пребивалишта и у другим зградама само уколико је вероватно да се у њима скрива осумњичени или ако су у питању објекти или драгоцености које подлежу заплени, или докази везани за извршење кривичног дела, који се само на тим местима могу наћи, претресу ће присуствовати и службено лице које води рачуна да претрес не одступа од циља у коме се врши.⁴²

У предмету *Mastepan v. Russia*, иако налог за претрес није био издат од стране судског органа, Суд није нашао повреду права на приватност због постојања могућности *ex post factum* судске ревизије. Ова могућност подразумевала је право окривљеног да захтева преиспитивање законитости налога за претрес.⁴³ Међутим, требамо нагласити да само постојање *ex post factum* судске ревизије или контроле није довољно. Потребно је да наведена контрола буде ефикасна, односно да заиста испита све околности које се односе на издавање налога за претрес. Суд је такође кроз своју праксу заузео становиште да за предузимање доказне радње претресања није неопходно постојање налога за

---

⁴⁰ Case 56716/09, *Harju v. Finland*, no. 42.

⁴¹ Идентичну праксу суд је заузео и у следећим случајевима: Case 50882/99, *Sallinen and Others v. Finland*, no. 89; Case 19348/04, *Sorvisto v. Finland*, no. 118.

⁴² Case 21353/93, *Camenzind v. Switzerland*, no. 45-47.

⁴³ Case 37708/03, *Mastepan v. Russia*, no. 44.

претрес, већ да претрес може бити извршен и без налога и то на начин који не доводи до повреде права на неповредивост стана и права на приватност појединца.

2. Постојање легитимног циља за предузимање доказне радње претресања стана и лица

Ставом 2. члана 8. Конвенције прописане су околности у којима права, која проистичу из става 1. члана 8. Конвенције, могу бити легитимно ограничена и то:

- у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље,

- ради спречавања нереда или криминала,

- ради заштите здравља или морала,

- ради заштите права и слобода других.⁴⁴

Став Еврпског суда за људска права по питању односа доказне радње претресања и спуњења услова легитимности циља који се њеним предузимањем жели постићи, у претежном делу је јединствен и то тако да овакво мешање сматра основаним у ситуацијама када постоје основи сумње да је неко лице извршило кривично дело. Другим речима, предузимање ове доказне радње оправдано је ради спречавања криминала.⁴⁵

У поступку пружања правне помоћи ради прибављања доказа за кривични поступак који се у држави Италији водио против више лица и компанија, власти државе Аустрије извршиле су претрес стана подносилаца представке у предмету *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, због основане сумње да су учествовали у вршењу кривичног дела илегална трговина лековима. У поменутом је случају Суд нашао да је предузета доказна радња претресања предузета ради спречавања криминала, као легитимног циља.⁴⁶

У предмету *Sher and Others v. The United Kingdom*, став суда који је заузет указује нам да се предузимање доказне радње претресања може сматрати подобним за остварење легитимног циља и у ситуацијама када кривично дело још увек није извршено, али су околности случаја такве да указују да ће до његовог извршења доћи.⁴⁷

---

⁴⁴ Чл. 8 INTERIGHTS приручник за правнике – право на поштовање приватног и породичног живота према Европској повељи о људским правима, 2006, стр. 42.

⁴⁵ Исти став Европски суд за људска права заузео је и у следећим случајевима: Case 33696/11, *K.S. and M.S. v. Germany*, no. 36; Case 74336/01, *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, no. 55; Case 28867/03 *Keegan v. The United Kingdom*, no. 29; Case 38898/04, *Rozhkov v. Russia*, no. 2, 115.

⁴⁶ Case *Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, op. cit., no. 55.

⁴⁷ Case 5201/11, *Sher and Others v. The United Kingdom*, no. 172.

Конкретно, у овом случају је држава дозволила претрес стана и лица за која је постојала сумња да планирају извршење кривичног дела тероризма, а Суд је закључио да је због комплексности потенцијалног кривичног дела, као и штете која његовим извршењем може настати, целисходно предузимање ове доказне радње на уштрб права подносиоца представке, а све у циљу спречавања криминала и заштите права и слобода других.

Осим спречавања криминала и заштите права и слободе других, као легитимних циљева који су се настојали постићи предузимањем доказне радње претресања, Суд је заузео становиште да се претресање може дозволити и у циљу заштите економске добробити земље.⁴⁸ У предмету *Stes Colas Est and Others v. France* је, због сумње да се поједине компаније извођача радова баве незаконитим радњама, извршен претрес њихових просторија. Сврха мешања у право компанија подносилаца представке на поштовање приватности њихових просторија било је прибављање доказа о незаконитим уговорима између извођача јавних радова, а у погледу извођења радова на јавним (државним) путевима. Мешање је било очигледно у интересу и економске добробити земље и спречавања криминала.⁴⁹

3. Претресање неопходно у демократском друштву

Приликом испитивања да ли је предузимање одређене радње било неопходно у демократском друштву, Суд цени да ли постоји пропорционалност легитимном циљу коме се тежи и да ли су разлози за мешање релевантни и довољни.⁵⁰

Кроз своју праксу, а по питању предузимања доказне радње претресања у контексту неопходности њеног предузимања, Суд је испитивао да ли домаће право и пракса пружају одговарајуће и ефикасне мере заштите од злоупотребе и произвољности. Елементи који се посебно узимају у обзир су:

- да ли је претрес заснован на налогу који је издао судија и да ли је заснован на основаној сумњи да је неко лице извршило кривично дело,
- да ли је обим налога био разумно ограничен и

---

⁴⁸ Case 12661/87, *Mialhe v. France*, no. 33.

⁴⁹ Case 37971/97, *Stes Colas Est and Others v. France*, no. 44.

⁵⁰ Case 71525/01, *Dumitru Popescu v. Romania*, no. 71, 77.

- да ли је потрага извршена у присуству независног посматрача како би се осигурало да материјали, који су предмет професионалне тајне, нису неосновано одузети.⁵¹

У предмету *Kolesnichenko v. Russia*, истражитељ државе Русије тражио је од Окружног суда да донесе налог за претрес просторија подносиоца представке и то искључиво на основу исказа вештака, који је истакао да су се документа, за која се сумњало да представљају фалсификате, могла штампати на истом уређају за штампање који је користио подносилац представке. У својој пријави истражитељ није објаснио како би, у недостатку било каквих ознака на документима које би могле да обезбеде идентификацију одређеног уређаја, заплена уређаја за штампање из куће или канцеларије подносиоца представке могла унапредити истрагу. Истражитељ се, такође, није позвао ни на један доказ који би могао поткрепити његову претпоставку да је подносилац представке био умешан у штампање фалсификованих докумената. Окружни суд није испитао да ли материјал прикупљен током истраге може да утврди основану сумњу да је подносилац представке био умешан у извршење кривичног дела, због чега је Суд закључио да налог за претрес није био заснован на релевантним и довољним разлозима, те да сам претрес није био неопходан у демократском друштву.⁵²

Иако је постојала основана сумња да је подносилац представке у предмету *Van Rossem v. Belgium* извршио кривично дело, те је самим тим и издавање налога за претрес било основано, Суд је нашао да предузета мера претресања није била неопходна у демократском друштву. Суд је у поменутом предмету истакао да, иако држава може, у циљу прикупљања доказа о одређеним кривичним делима, сматрати оправданим коришћење мера попут претреса стана или других просторија неког лица, са друге стране мора пружити одговарајуће и довољне гаранције којима би се спречила злоупотреба ових овлашћења од стране државних органа. Према ставу Суда, налог за претрес мора бити подређен одређеним ограничењима, која би омогућила спровођење претреса на начин који не би довео до кршења члана 8 Конвенције. Налог за претрес, који је био издат у конкретном случају, није пружао никакве информације о предметној истрази, нити објектима које је требало одузети, тако да су истражитељима дата широка овлашћења поступања. Такође, лице које је захтевало издавање налога за претрес, као једино обавештено о околностима случаја, чије би присуство осигурало да претрес буде усмерен на потрагу за предметима значајним за истрагу, претресу није присуствовало, а што је за

---

⁵¹ Case 30457/06, *Robathin v. Austria*, no. 44; Case 62002/00, *Tamosius v. The United Kingdom*, no. 37.

⁵² Case 19856/04, *Kolesnichenko v. Russia*, no. 32.

последницу имало одузимање бројних докумената која нису била од значаја за истрагу, нити на било који начин повезана са извршеним кривичним делом. Због поменутих недостатака, Суд је констатовао да предузета радња претресања није била пропорционална легитимном циљу коме се тежило.⁵³

Такође, треба истаћи да је кроз своју праксу Суд врло често истицао да се право на приватност неког лица нарочито угрожава у случајевима када се приликом претреса стана, због обима односно ширине издатог налога, те непостављања адекватних граница и ограничења, пронађе и заплени рачунар лица чији се стан, односно друге просторије претресају.⁵⁴

Међутим, без обзира на чињеницу да је налог за претрес био расписан у релативно широким цртама, Суд није нашао повреду права на приватност подносиоца представке у предмету *Sher v. The United Kingdom*. Иако је налог за претрес формулисан на начин који је службеницима дозвољавао неограничен приступ и заплону електронске опреме, докумената и бројних других предмета који су се налазили у стану подносиоца представке, обзиром да се радило о прикупљању доказа о планирању извршења кривичног дела тероризма, Суд је истакао да случајеви који се тичу извршења кривичних дела која у питање могу довести живот великог броја лица, полицијским службеницима мора бити дозвољена одређена флексибилност. Наиме, случајеви попут овог, који укључују наводе о планираном терористичком нападу великих размера, представљају посебне изазове јер, иако може постојати довољно доказа за стварање основане сумње да се напад припрема, недостатак свих информација о планираној природи напада или његовим циљевима могу онемогућити спречавање овог дела, а што за последицу може имати губитак живота великог броја људи. Стога, сложеност и хитност таквих случајева може оправдати претрес на основу налога који је шири него што би у супротном било дозвољено.⁵⁵

IV НАЦИОНАЛНА РЕГУЛАТИВА ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА

Може се рећи да је Република Србија прихватила највише међународне стандарде у области људских права. Потписала је и ратификовала скоро све водеће међународне и регионалне уговоре и протоколе у области људских и мањинских права, међународног

---

⁵³ Case 41872/98, *Van Rossem v. Belgium*, no. 42-48.

⁵⁴ Case 33400/96 *Ernest and Others v. Belgium*, no. 116; Case 65755/01, *Iliya Stefanov v. Bulgaria*, no. 42.

⁵⁵ Case *Sher v. The United Kingdom*, op. cit., no. 174.

хуманитарног права и права избеглица. Такође је прихватила обавезу да подлеже свим процедурама за жалбе из инструмената Уједињених нација о људским правима које је ратификовала. Имплементацијом поменутих међународних аката, а пре свега одредбе које се тичу поштовања основних људских права, у које спада и право на неповредивост стана постале су саставни део нашег позитивног права, где су прописане у Уставу Републике Србије, као највишем правном акту, који гарантује право на приватност појединца, тако што јемчи неповредивост стана, право на тајност писама и других средстава комуницирања и заштиту података о личности. У Републици Србији људска права, као и права у која се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица су регулисана највишим правним актом, Уставом Републике Србије, као и другим позитивно правним нормама.

Србија је, као једна од земаља које не припадају развијеном и "богатом" западу, може се рећи веома рано препознала значај права на приватност у које између осталог спада и право у које се задире предузимањем доказне радње претресање стана и лица и нормирала га. Први пут је право на приватност у Србији нормирано Уставом из 1835. године који се карактерише као један од најнапреднијих устава за то доба, тачније доба када се Србија још налазила под окупацијом турака и када није имала суштинску самосталност и аутономију. У Сретењском уставу из 1835. године, право на приватност је дефинисано тако да: "Сваки Србин има право бирати начин живљења свог по својој вољи, само који није за општеномештну штету" (Глава 11, 17). У истом Уставу је била одредба која је нормирала неприкосновеност имања тј. право својине. "Ко се покуси дирнути у туђе добро и имање, или присвајати га или окрњити...". Касније донетим Уставима, 1869. и 1888. године, наставља се нормирање права на приватност.

Право на приватност представља уставно право и као такво штити сваког појединца од узнемиравања и угрожавања не правећи разлику да ли то угрожавање потиче од појединца или од државе, од појединца у оквиру друге државе или од стране неке друге државе чији није држављанин. Све то даје слободу појединцу у демократској држави и у демократском друштву да сам одлучује о томе које информације жели да подели, са ким жели да подели и када жели да подели, без уплива друге стране, без уплива државе и других појединца.

1. Право на неповредивост стана прокламовано у Уставу Републике Србије

Када је реч о праву на неповредивост дома уопштено се може рећи да је то заштита места где појединац станује тј. живи, заштита места становања. Шта се све може подвести под појам место становања је веома дискутабилно. Димитријевић сматра да на то да ли се неки простор може сматрати домом зависи од фактичких околности, односно од тога да ли постоје нечије довољне, јаке и сталне везе са тим простором.⁵⁶

Право на неповредивост стана, као једно од основних људских права, зајемчено је чланом 40. Устава Републике Србије из 2006. године. Одредбама овог члана прописано је да нико не може без писмене одлуке суда ући у туђи стан или друге просторије против воље њиховог држаоца, нити у њима вршити претрес. Држалац стана и других просторија има право да сам или преко свог заступника и уз још два пунолетна сведока присуствује претресању.⁵⁷

Ако држалац стана или његов заступник нису присутни, претресање је допуштено у присуству два пунолетна сведока. Без одлуке суда, улазак у туђи стан или друге просторије, изузетно и претресање без присуства сведока, дозвољени су ако је то неопходно ради непосредног лишења слободе учиниоца кривичног дела или отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом.

Право на неповредивост стана укључује и забрану уласка у туђи стан, као и забрану претреса стана против воље држаоца стана. Циљ овог права је да стан чини неповредивим и то не само за државне органе и органе јавне власти, већ и за сва трећа лица која нису корисници тог стана, при чему се под станом подразумевају и друге затворене и отворене просторије које су са њим функционално повезане. Устав Републике Србије разликује појам претресања од појма уласка у стан, јер претресање није једини циљ улажења у стан, нити се свако улажење у стан завршава претресањем.⁵⁸

Као што смо већ поменули, у члану 40. став 1. Устава Републике Србије је прокламована неповредивост стана, док се у истом члану, у ставу 2. и 3. наводи у којим случајевима постоје одступања од неповредивости стана, што представља ограничење наведеног права. Прво одступање је прописано у ставу 2. наведеног члана, уз писмени налог суда, док је друго одступање од права на неповредивост стана прописано у ставу 3.

⁵⁶ В. Димитријевић, *Међународно право људских права*, Београд, 2007, стр. 209.

⁵⁷ Чл. 40, ст. 2 Устава Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006.

⁵⁸ М. Грубач, *Кривично процесно право*, Београд, 2009, стр. 319.

истог члана Устава где је улазак у стан и претрес стана дозвољен и без судског налога. Закоником о кривичном поступку Републике Србије су конкретизована ограничења права на неповредивост стана, која су прокламована Уставом Републике Србије и прописана је примена доказне радње претресање стана и лица.

Чланом 58. став 1. Устава Републике Србије, јемчи се мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона. Устав Републике Србије је фокусиран на заштиту неповредивости стана (члан 40) и у том сегменту прописује основна ограничења од тог прокламованог права. У савременим демократијама начело неповредивости стана је прописано највишим правним актом, уставом, као што је прописано и у Републици Србији. Међутим, у односу на ранију Повељу о људским и мањинским правима Србије и Црне Горе, устав је много рестриктивнији акт. Повељом је ово право одређено као право на поштовање приватног и породичног живота и њиме се штитило право на приватан и породични живот, дом, тајност преписке, као и подаци о личности. Управо у овом делу постоји потреба усклађивања са међународним стандардима, коју једноставно можемо постићи прихватањем поменутог решења Повеље.⁵⁹ Члан 24. поменуте Повеље је дефинисао право на приватност на следећи начин: „Свако има право на поштовање приватног и породичног живота, дома и тајности преписке. Нико не сме ући у туђи стан или друге просторије против воље њиховог држаоца или у њима вршити претрес, осим на основу одлуке суда. Улазак у туђи стан или друге просторије или њихов претрес, без одлуке суда, дозвољени су само ако је то неопходно ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела или ради отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину, на начин предвиђен законом. Тајност писама и других средстава општења је неповредива. Одступања су дозвољена на одређено време само на основу одлуке суда, ако је то неопходно ради вођења кривичног поступка или одбране земље, на начин предвиђен законом. Заштита података о личности је зајемчена. Њихово скупљање, држање и коришћење уређује се законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности ван сврхе за коју су прикупљени. Свако има право да буде обавештен о прикупљеним подацима о својој личности, у складу са законом.⁶⁰ Дакле, Повеља је предвиђала право на приватност знатно шире него данашње решење у уставу, предвиђала је право на приватност на исти начин као и Европска конвенција за заштиту људских права.

---

⁵⁹ Т. Кесић, *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима*, Београд, 2014, стр. 77.

⁶⁰ *Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама*, Службени лист СЦГ, бр. 6/2003.

2. Ограничење права на неповредивост стана у позитивно правном систему Републике Србије

2.1. Појам, дефиниција и циљ претресања стана и лица у правном систему Републике Србије

Претресање стана и других просторија по својој садржини представља систематско претраживање одређених затворених простора или отворених површина, које су у функционалној вези са предметним затвореним простором (као што је на пример претраживање дворишта, баште куће, помоћних просторија, остава, шупа и др.), ради хапшења учиниоца или проналаска доказа о кривичном делу и учиниоцу, док је претресање лица планско претраживање, тачније детаљан преглед одређене особе, у циљу проналажења трагова и предмета кривичног дела, који се налазе у одећи тог лица, односно које оно има код себе, на себи или у телесним шупљинама.

Дакле, претресање је доказна радња која се предузима првенствено у циљу проналажења предмета и трагова кривичног дела, односно извршиоца кривичног дела, при чему се претресањем, поред поменутог, могу пронаћи и друга лица (примера ради, жртве кривичног дела, нестала лица и др.), односно лешеви или делови лешева. Пракса је показала да се претресањем стана и лица углавном тежи проналажењу следећих предмета:

- предмета коришћених за извршење кривичног дела, као што су различите врсте оружја, оруђа, средства за фалсификовање новца, предмета погодних да тело тешко повреди и други предмети који служе као средство извршења кривичног дела,
- предмета насталих извршењем кривичног дела и то фалсификованог новца, лажних платних картица, фалсификованих исправа попут сведочанстава, личних карата, пасоша и др.,
- предмета прибављених извршењем кривичног дела, најчешће покретне ствари веће вредности, новац, накит, племенити метали код имовинских кривичних дела или поклона код кривичног дела Примање и давање мита и др.,
- предмета на којима се налазе трагови кривичног дела као што су разноврсни предмети на којима се могу наћи трагови крви (пиштољ, нож, штангла, секира), отисци папиларних линија или предмети на којима су пронађени трагови других материја, а који указују да је извршено одређено кривично дело или који повезују одређено лице са одређеним кривичним делом.

Требамо рећи да је потпуни легалитет могућности ограничења права на неповредивост стана и задирања у у нечију приватност применом доказне радње претрес стана и лица детаљније одређен у Законнику о кривичном поступку Републике Србије.

2.2. Доказна радња претресања стана и лица према одредбама Законика о кривичном поступку

Анализирајући предмет истраживања, тачније доказну радњу претресања стана и лица у законодавству Републике Србије, уз представљање правила спровођења исте, најзначајније је усмеравање ка одредбама националних закона попут Законика о кривичном поступку, као основног закона којим се државни органи воде приликом поступања и предузимања наведене доказне радње.

Тумачењем садржаја у Законнику о кривичном поступку, закључује се да је за предузимање доказне радње претресања потребно испуњење материјалноправног и формалноправног услова.

Материјално-правни услов за предузимање ове доказне радње прописан је у члану 152. став 1. Законика о кривичном поступку, којим је предвиђено да се претресање стана и других просторија или лица може предузети ако је вероватно да ће се претресањем пронаћи окривљени, трагови кривичног дела или предмети важни за поступак.⁶¹ При томе, важно је имати на уму да се не ради о општој непоткрепљеној вероватноћи, већ о контексту основане сумње извршења кривичног дела.⁶² Вероватноћи да ће се претресањем постићи одређени резултати мора претходити основана сумња да је кривично дело извршено јер би се, у супротном, претресање могло предузимати у циљу постизања основа сумње, због чега би предмет претресања могло бити свако место и свако лице, без икаквог ограничења, а што би, без сумње, представљало неосновани уплив у приватни живот сваког појединца.

Формалноправни услов за претресање стана и лица подразумева постојање писмено образложене наредбе, коју доноси суд, чиме се у ствари и конкретизује уставно начело према коме се без судске одлуке не може вршити претрес стана. Међутим, за разлику од материјалноправног услова који мора увек бити испуњен, у погледу формалноправног услова постоји изузетак. Из тог разлога могуће је разликовати претресање на основу наредбе суда и претресање без наредбе суда.

---

⁶¹ Чл. 152, ст.1 Законика о кривичном поступку Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 и 55/2014.

⁶² М. Грубач, Т. Васиљевић, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд, 2013, стр. 183.

2.2.1. Предмет и основ доказне радње претресања стана и лица

Претресање стана и других просторија или лица може се предузети ако је вероватно да ће се претресањем пронаћи окривљени, трагови кривичног дела или предмети важни за поступак. Претресање стана и других просторија или лица се предузима искључиво на основу наредбе суда или изузетно без наредбе, на основу законског овлашћења, где морају бити испуњени услови одређени у члану 158. Законика о кривичном поступку Републике Србије. Сагласно међународним стандардима и уставним прокламацијама, процесним законом уређено је претресање, чија се строга процесна форма мора поштовати.

2.2.2. Субјекти доказне радње претресања стана и лица

Субјекти који учествују у поступку предузимања доказне радње претресања стана и лица су:

- овлашћена службена лица која код јавног тужиоца, иницирају да исти достави захтев надлежном суду за издавање наредбе суда за претресање стана и лица,
- јавни тужилац који захтева и доставља захтев за издавање наредбе за претрес стана и лица надлежном судији,
- судија који одлучује по захтеву јавног тужиоца за издавање наредбе за претрес стана и лица и који доноси наредбу за претрес стана и лица,
- овлашћена службена лица која спроводе наредбу за претрес стана и лица, где спадају униформисани полицијски службеници, криминалистички инспектори, криминалистички техничари, преводилац и друго стручно лице уколико је потребно,
- држалац стана и других просторија или лице које се претреса (власник стана, закупац, други корисник стана који је предмет претресања),
- адвокат, односно бранилац држаоца стана, чије је присуство обавезно уколико то захтева држалац стана,
- два пунолетна сведока, чије се присуство мора благовремено обезбедити пре самог почетка претресања, а који ће бити гаранти да је претресање стана и лица извршено у складу са законским прописима,
- старешина адвокатске канцеларије или представник надлежне адвокатске коморе или уколико они нису присутни неки други адвокат који је члан исте адвокатске коморе и то уколико се врши претрес службених просторија и адвокатске канцеларије,

- војни старешина уколико се врши претрес службених просторија и војних зграда,
- записничар, лице које евидентира у Записник о претресању стана и других просторија или лица, цео поступак претресања и где наводи просторије и лица над којима је вршено претресање, као и лица која су присуствовала претресању и предмете који су приликом претресања пронађени и који се имају одузети . Записник потписује лице код кога или над којим је извршено претресање и лица чије је присуство обавезно а то су: овлашћено службено лице које спроводи претресање, два пунолетна сведока, адвокат уколико је присутан и записничар.

2.2.3. Поступак предузимања доказне радње претресања стана и лица

2.2.3.1 Претресање стана и лица на основу наредбе суда

Претресање стана или лица врши се, редовно, на основу судске одлуке, када је вероватно да ће се претресањем постићи законом установљена сврха ове доказне радње.⁶³

Претресање стана може одредити само суд, писмено образложеном наредбом, коју доноси на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Наредба о претресању се доноси у писменој форми, а њен садржај прописан је законом. Суд доноси наредбу на основу образложеног предлога јавног тужиоца. Увођењем тужилачког концепта истраге онемогућено је полицијским службеницима да се директно обраћају суду већ се то врши преко јавног тужиоца који судији за претходни поступак упућује образложен предлог. Суд доноси наредбу чије се извршење поверава полицији.⁶⁴

Акт којим се наређује тј. одобрава претресање јесте наредба. Чланом 155. Законика о кривичном поступку прописано је да наредба о претресању садржи: назив суда који је наредио претресање, означање предмета претресања, разлог претресања, назив органа који ће предузети претресање и друге податке од значаја за претресање.⁶⁵ Овакав прецизно одређен садржај наредбе треба да осигура, да се изван потребног обима, не задире у право на поштовање приватног живота лица које се претреса.

Претресање стана и других просторија се мора започети у року од 8 дана од дана издавања наредбе. Ако се претресање не започне у наведеном року, исто се не може предузети и наредба се мора вратити суду, што је одређено ставом 3. члана 155. ЗКП-а.

---

⁶³ С. Бејатовић, М. Шкулић, В. Ђурђић, Г. Илић, *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, оп. cit., стр. 119.

⁶⁴ Кесић, Т., оп.cit., стр. 119-137.

⁶⁵ Чл. 155 *Законика о кривичном поступку*, оп. cit.

Прописивање рока од 8 дана за предузимање ове доказне радње, јасно је усмерено на заштиту уставом загарантованих права, где се поступање у што краћем року може тумачити као облик заштите приватности.

Да би се претресање извршило у складу са законом и законском процедуром потребно је поштовати правила поступања одређена у њима. Пре почетка претресања стана, других просторија или лица, држалацу стана или других просторија или лицу над којим ће се извршити претресање, предаје се наредба о претресању. Приликом уручења наредбе о претресање, поменута лица се позивају да добровољно предају предмете или лице које се тражи. Ако држалац стана добровољно преда лице, или предмете који се траже, у том случају претресање ће изостати, јер је овим чином постигнута сврха претресања.⁶⁶ Претресању ће се приступити тек уколико држалац стана не изда тражено лице, или предмете.

Приликом уручења наредбе о претресању држалац стана или других просторија или лице које се претреса, морају се поучити о праву на ангажовање адвоката, односно браниоца. Уколико лице, на које се односи наредба о претресању, захтева присуство адвоката, односно браниоца, почетак претреса ће бити одложен до његовог доласка, а најдуже за три сата. Ако се у том року адвокат, или бранилац не појави, претресање може започети и обавити се без његовог присуства.⁶⁷ Такође, ставом 3. члана 156. Законика о кривичном поступку прописан је изузетак од обавезе предаје наредбе, позива на предају лица или ствари и поуке о праву на браниоца, односно адвоката, те се радња претресања може предузети и без претходних предузимања поменутих радњи ако се претпоставља оружани отпор, или друга врста насиља, или ако се очигледно припрема или је отпочело уништавање трагова или предмета важних за кривични поступак или је држалац стана и других просторија недоступан.

Право да присуствује претресању има и сам држалац стана и других просторија, због тога је орган поступка дужан да га позове да присуствује претресању. Уколико је држалац одсутан, у његово ће се име позвати да присуствује претресању неко од пунолетних чланова његовог домаћинства, или друго лице.

Посебна правила су предвиђена када је потребно извршити претресање служених просторија и адвокатске канцеларије. Када се врши претрес државних органа, предузећа или других правних лица, позива се њихов старешина да присуствује претресању. Приликом претреса адвокатске канцеларије ако је одсутан адвокат коме она припада,

---

⁶⁶ Ibid, чл.155,

⁶⁷ Ibid, чл. 156.

мора се позвати да претресању присуствује представник надлежне адвокатске коморе, а ако то није могуће, онда неки други адвокат који је члан исте адвокатске коморе.

Претресању или прегледу у војној згради и војним просторијама, присуствује надлежни војни старешина.

Претресању стана и лица, присуствују два пунолетна грађанина као сведоци. Код претресања лица, лице које спроводи претресање и присутни сведоци могу бити само лица истог пола, као и лице које се претреса. Дакле, правило је да особе женског пола мора претресати овлашћено службено лице које је, такође, женског пола. Исто се односи и на особе мушког пола, које морају претресати овлашћена службена лица мушког пола. За разлику од сведока који се у кривичном поступку испитују јер поседују релевантна сазнања у односу на предмет кривичног поступка, сведоци претресања не поседују никаква посебна сазнања у односу на предмет кривичног поступка, већ се њихова сазнања, односно опажања, искључиво односе на начин вршења претресања.⁶⁸ Сведоци ће се пре почетка претресања упозорити да пазе на ток претресања, као и да имају право да пре потписивања записника о претресању, у записник наведу своје приговоре ако сматрају да садржина записника није тачна. То је скроз оправдано будући да управо присуство два сведока представља гаранцију законитог поступања. Када сведоци потпишу записник тиме потврђују да је претресање спроведено у скаду са законом. Сведоци треба да буду својеврсни гаранци из лаичке средине, у односу на поштовање свих прописаних законских услова за претресање, те у погледу елиминисања и минимизирања могућих злоупотреба.⁶⁹

Професорка Тања Кесић сматра да обавеза обезбеђења сведока данас представља озбиљну потешкоћу с обзиром на то да већина грађана није заинтересована за преузимање овакве улоге, па се због тога извршење претресања често непотребно компликује и одуговлачи, а и само присуство сведока не значи озбиљну заштиту од злоупотребе приликом претресања, јер се они најчешће налазе у једној просторији у којој чекају окончање претресања и потписивање записника о претресању.⁷⁰

Законик о кривичном поступку предвиђа могућност да се претресање може предузети и без присуства два сведока. Разлози за такво претресање су исти као и у ситуацијама када се претресање може вршити без претходне предаје наредбе, позивања лица на предају лица и ствари и на поуку о праву на адвоката, односно браниоца. То су

---

⁶⁸ М. Шкулић, *Кривично процесно право*, оп. cit., стр. 250.

⁶⁹ М. Шкулић, *Кривично процесно право*, оп. cit., стр. 225.

⁷⁰ Кесић, Т. Оп.cit., стр. 134.

разлози горе наведени: када може доћи до оружаног отпора или неке друге врсте насиља, очигледно се припрема или је отпочело уништавање трагова кривичног дела или предмета који су од важности за успешно вођење поступка или је држалац стана и других просторија недоступан и када се врши претресање на основу законског овлашћења.

Закоником о кривичном поступку прописан је и сам поступак претресања. Најпре, претресање стана и лица треба спровести обазриво, уз поштовање достојанства личности и права на интимност и без непотребног ремећења кућног реда.⁷¹ Овом се законском одредбом у ствари штити право на приватност лица чији се стан претреса. То значи да приликом претреса треба водити рачуна да се не привуче непотребна пажња и интересовање окружења и да се, сем уколико то заиста није неопходно, односно уколико нису у вези са кривичним делом, неће претресати неки интимни предмети (као што су писма личне садржине, личне белешке, личне фотографије, доњи веш, прибор за личну хигијену итд.). Код претреса лица, без обзира што то чини лице истог пола и пред сведоцима истог пола, право на интимност тј. приватност односило би се на то да се претрес тог лица врши на начин којим би се лице што мање довело у непријатну ситуацију.

Претресање се, по правилу, врши дању, с тим што се може вршити и ноћу, односно између 22 и 6 часова, ако је започето дању па није довршено, или уколико је то одређено наредбом о претресању. Уколико се приликом претресања наиђе на закључане просторије, намештај, или неке друге ствари, допуштено је да се отворе силом, само ако њихов држалац није присутан, или неће добровољно да их отвори, при чему се приликом таквог отварања морају избегавати непотребна оштећења.

О сваком претресању сачињава се записник у коме се тачно описују предмети и исправе које се одузимају, место на коме су пронађени, а уколико је претрес извршен ноћу, разлог оваквог поступања мора бити посебно образложен. Записник о претресању потписује лице код кога се или на коме се спроводи претресање, као и друга лица која су присуствовала претресу, сведоци, адвокат или бранилац, овлашћено службено лице које је извршило претресање стана и лица, записничар који је сачинио Записник о претресању стана и других просторија или лица. Приликом претресања, одузеће се привремено само они предмети и исправе које су у вези са сврхом претресања. У записник ће се унети и тачно назначити предмети и исправе који се одузимају, а то ће се унети и у потврду о

---

⁷¹ Чл. 157, ст. 1 Законика о кривичном поступку, *op. cit.*

привремено одузетим предметима која ће се одмах издати лицу коме су предмети, односно исправе одузете.

Ако се приликом претресања стана или лица нађу предмети који немају везе са кривичним делом због кога је претресање наређено, али који указују на друго кривично дело које се гони по службеној дужности, они ће се описати у записнику и привремено одузети, а о одузимању ће се одмах издати потврда и обавестити јавни тужилац. Ови предмети ће одмах бити враћени ако јавни тужилац нађе да нема основа за покретање кривичног поступка, а не постоји неки други законски основ по коме би се ти предмети одузели.

Поступак претресања може бити тонски или оптички снимљен, а пронађени предмети се могу посебно фотографисати. Наведени аудио или видео снимци, као и фотографије сачињене приликом претресања стана или других просторија или лица, прилажу се као доказ уз Записник о претресању. Снимање и фотографисање је обавезно у случају да се претресање врши без присуства сведока или без представника адвокатске коморе, што је регулисано ставом 5. члана 157. Законика о кривичном поступку.

2.2.3.2. Претресање стана и лица без наредбе суда

Иако је Уставом прописана неповредивост стана, те да се претрес може вршити само на основу писане одлуке суда, такође је прописао да се, изузетно, у одређеним ситуацијама и под одређеним условима, претресање може вршити и без одлуке суда. У границама одређеним Уставом, Законик о кривичном поступку у члану 158., прописао је услове под којима јавни тужилац, или овлашћена службена лица полиције могу изузетно, без наредбе суда ући у стан и друге просторије, и без присуства сведока предузети претресање стана и других просторија, или лица која се ту затекну. Овакво поступање дозвољено је у следећих пет случајева:

- уз сагласност држаоца стана и друге просторије,
- ако неко зове у помоћ,
- ради непосредног хапшења учиниоца кривичног дела,
- ради извршења одлуке суда о притварању, или довођењу окривљеног и
- ради отклањања непосредне и озбиљне опасности за људе или имовину.⁷²

---

⁷² Ibid., члан 158.

У поменутиим се случјевима, приликом уласка у стан и друге просторије полицији и јавном тужиоцу није потребна наредба суда да би ушли у туђ стан и друге просторије и извршили претресање, нити је потребно присуство два пунолетна грађанина у својству сведока, али је овлашћено службено лице у обавези да држаоцу стана саопшти разлоге претресања и поучи га о праву да уложи примедбу на овакав поступак полиције.⁷³ Примедбу коју би држалац или присутно лице изнело, полицијски службеник је дужан да унесе у потврду о уласку у стан или у записник о претресању.

Потврда о уласку у стан и друге просторије издаје се лицу или држаоцу стана или других просторија, а у потврди ће се навести разлог уласка у стан или другу просторију, као и примедба држаоца стана или других лица уколико се затекну у стану и то у случају када након уласка у стан или друге просторије није предузето претресање. Уколико се претресање предузме, о уласку у просторије и извршеном претресању без наредбе суда и присуства сведка биће сачињен записник у коме ће се назначити разлог уласка и претресања. Поред потврде о уласку у стан без наредбе и записника о претресању, овлашћено службено лице ће сачинити и потврду о привремено одузетим предметима, уколико се дошло до одузимања предмета. Полицијски службеник који је самоиницијативно предузео претресање има обавезу и према судији за претходни поступак којем у најкраћем року мора поднети извештај о извршеном претресању без наредбе, којим се оцењује да ли су испуњени законски услови за такво поступање.

Овлашћена службена лица органа унутрашњих послова могу без наредбе о претресању и без присуства сведока спровести претресање лица приликом лишења слободе или приликом извршења наредбе за довођење, ако постоји сумња да то лице поседује оружје или оруђе за напад или ако постоји сумња да ће одбацити, сакрити или уништити предмете које треба од њега одузети као доказ у кривичном поступку.

Веома је битно да се приликом оваквог поступања поштује законска процедура и све норме које се односе на овакву врсту поступања полицијских службеника јер у супротном предузете радње неће имати сврху тј. може се десити да прикупљени резултати неће моћи да се користе као доказ у кривичном поступку. Треба посебну пажњу посветити томе да се дефинишу и наведу разлози уласка у стан и извршеног претресања, да се сви приговори унесу у записник као и да лице потпише записник јер у супротном, уколико се јаве пропусти суд може донети пресуду којом се окривљени ослобађа од кривице, што се у пракси и дешавало. У једној од пресуда Врховног

---

⁷³ А. Бошковић, Т. Кесић, *Кривично процесно право*, Београд, 2015, стр. 203.

касационог суда Србије, заузет је став да се претресање извршено без наредбе суда и без присуства сведока, којом приликом у издатој потврди о уласку у стан није наведен разлог претресања нити су унете примедбе држаоца стана, не може сматрати доказом на основу којег се може заснивати судска одлука, те је оптужени ослобођен оптужбе да је извршио кривично дело које му се ставља на терет.⁷⁴

V КРИМИНАЛИСТИЧКО ТАКТИЧКИ АСПЕКТ ПРЕДУЗИМАЊА ДОКАЗНЕ РАДЊЕ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА

1. Основна тактичка правила приликом предузимања доказне радње претресања стана и лица

Да би се претресање стана и лица успешно извршило, потребно је да се пре његове реализације.

а) Прикупе подаци о лицима код којих ће се вршити претрес, њиховим навикама, начину живота, локацији места претреса, улазима, излазима, броју и распореду просторија и намештају у њима итд.;

б) Ако је могуће, треба разним начинима сазнати да ли се лице или предмет које се тражи стварно налази на одређеном месту у објекту претреса;

ц) Брижљиво и прецизно разрадити оперативни план претреса у оквиру следећих шест питања: - Шта или кога треба тражити (објекти претреса)?;

- Код кога треба тражити?;

- Како је најкорисније тражити?;

- Где треба тражити?;

- Са каквом опремом и са колико полицијских службеника треба тражити?⁷⁵

Одређивање места и времена вршења претреса се врши у складу са низом околности конкретног случаја, уз опште опредељење да се бира место где би предмет претресања могао да се налази, као и време које је оптимално за обезбеђење материјалних доказа, осветљења криминалне делатности и лишења слободе учиниоца кривичног дела. Од посебне је важности да се доказна радња претресања стана и лица изврши правовремено, односно ни прерано ни прекасно.

---

⁷⁴Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије, број Кж. бр. 264/04.

⁷⁵ В. Ђурђић, *Основи криминалистике*, Ниш, 2012, стр. 149.

У случају потребе да се поводом истог кривичног дела или исте криминалне делатности претресање изврши на више различитих места, време наступања свих екипа на различитим локацијама мора бити усклађено и по могућству истовремено.

Поступање овлашћених службених лица на месту извршења претресања, треба бити изненадно, зналачко, ауторитативно, опрезно, методично, упорно и темељно. Опрезност код службених лица мора бити посебно изражена у оним случајевима кад се врши претресање стана лица склоних нападу на овлашћена службена лица и где се објективно очекује пружање отпора. Опрезност мора бити заступљена и због тога што може доћи до покушаја бекства лица, покушаја уништења или одбацивања материјалних доказа, као и да би се евентуално уочио неки од знакова самоодавања. Такђе је потребно обратити пажњу на понашање других присутних лица, да се не удаље, да не униште предмете и материјалне трагове који се траже, да друга лица не обавесте о поступању полиције, да не предузму раде којима ће изазвати панику и тиме омогућити бекство учиниоца кривичног дела. Приликом претресања од посебног значаја је ефикасна примена основних начела криминалистичког деловања, нарочито начела оперативности и брзине у деловању, начела методичности, начела темељности и упорности и начела дискреције односно чувања службене тајне.⁷⁶ У националном законодавству Републике Србије присутно је и посебно разматрање појединих облика претресања, сагласно објекту на коме се, односно према коме се предузима, пре свега претресања стана и других просторија (*perscrutatio domestica*) и претресања лица (*perscrutatio personalis*). Законодавац је настојао да прецизно регулише услове за предузимање ове радње, обухвативши притом и извесна тактичка правила њеног вршења.⁷⁷

1.1. Претресање стана и других просторија

За претресање стана и других просторија овлашћена службена лица морају увек бити спремна јер се одлука о његовом предузимању често изненада доноси чим се сазна за одређену околност па нема много времена за даље размишљање и припреме.

Овлашћена службена лица Министарства унутрашњих послова, увек морају имати при руци обрасце неопходне за претрес стана (записнике и потврде), како би могла да, када је нужно, обавити претрес на начин прописан Закоником о кривичном поступку

---

⁷⁶ Ж. Алексић, М. Шкулић, *Криминалистика*, Београд, 2011, стр. 70.

⁷⁷ С. Бејатовић, *Положај и улога полиције у предистражном и претходном кривичном поступку у немачком кривичном процесном законодавству*, Београд, 2005, стр. 272.

Републике Србије. Наведени обрасци олакшавају формални део претреса и уједно осигуравају законитост у поступању.

Постоје различите врсте претресања:

- а) према облигаторности деле се на обавезна и факултативна;
- б) обзиром на циљ, претресање може бити превентивно и репресивно;
- в) према обиму, разликује се потпуно и делимично претресање.

Према времену предузимања претрес може бити тренутни или планирани. Тренутни претреси су најбројнији. Приликом откривања и истраживања кривичног дела утврђују се бројне околности, зато се мора брзо одлучивати. Учиниоца ће покушати да уништи трагове и предмете кривичног дела, покушаће побећи, сакрити се, продати украдене предмете итд. У таквим случајевима нема много времена да се темељито припремамо за претрес.

Планирани претреси. Савремена и сложена кривична дела истражују се и откривају кроз дужи временски период јер су на пример, околности извршених кривичних дела такве да је дело дуже времена било прикривено или извршено тако да се на месту догађаја може наћи незнатан број трагова који би указивали на извршиоца. Таква су кривична дела, пре свега, са подручја привредног и политичког криминалитета те провалне крађе, плачке, убиства, силовања, кривична дела из области организованог и међународног криминала, трговина дрогом, оружјем и др.⁷⁸

1.1.1. Општа тактичка правила претресања стана и других просторија

Упорним прикупљањем обавештења, посматрањем, закључивањем на основу индиција и осталог се добијају одговори на питања „када“ и „ко“. Савесно и темељно треба сакупљати доказе и припремати се за онај тренутак када претпостављеног учиниоца треба изненадити посетом и рећи му да ће бити извршен претрес.

Приликом претреса је потребно да овлашћена службена лица предузму сигурносне мере како би се спречило бекство особе коју тражимо или како неко не би сакрио или уништио предмет који тражимо. Такође је потребно да блокирамо све евентуалне споредне излазе, као и прозоре стана или куће која се претреса.

---

⁷⁸ Ibid, стр.151.

Да бисмо понашли особу или предмет морамо познавати начине на који је потребно у појединим случајевима обавити претрес. Коју ћемо технику употребити да бисмо пронашли оно што тражимо зависи од конкретних околности у поједином случају.

Сваку просторију морамо претражити тако да претрес започнемо код улаза у просторију, а затим претражујемо зидове, прозоре, врата и све што је на зидовима, тако да се од врата постепено помичемо у лево или десно у смеру који смо изабрали. Када смо све то прегледали почињемо претраживати садржај простора и то тако да најпре претражимо предмете који су ближи зидовима, а онда се све више приближавамо средини простора.

Сакривене просторије израђене у самој згради треба тражити мерењем дебине зидова управо тако као код предмета и покућства који се налазе у просторији. Таква скровишта тражимо и ударајући у зидове. И на подовима морамо пазити на одређене помаке, покретних дашчица, плочица, дасака итд.

Претрес терена захтева нарочито добру организацију и планирање. Такав претрес најчешће обавља већи број овлашћених службених лица. Онај који руководи претресом, потребно је да подели терен на секторе и за сваки сектор одреди број људи који ће бити одговорни за претрес у том делу.

Како би се брже пронашла особа или предмет који тражимо, посматрамо оне код којих обављамо претрес. Познато је да осумњичени или чланови домаћинства, уколико знају где је скривен предмет, потајно гледају на место где се предмет налази. Стога све те особе за време претреса, треба пажљиво праити и посматрати. Када се приближавамо оном месту где је предмет скривен, учинилац често мења боју лица и понаша се збуњено, почиње да говори, да поставља питања а све из страха како би одвукао пажњу и тиме спречио да се предмет нађе. Те промене ћемо запазити и у тренуцима када разговарамо са осумњиченим, јер ће се у његовим одговорима осетити збуњеност.⁷⁹

1.1.2. Ток претресања стана и других просторија

Претресање просторија уобичајено чине следеће тактичке радње: блокирање, улазак у просторије, присмотра, изоловање места, мере сигурности и сам претрес у ужем смислу.

---

⁷⁹ Ibid, стр.152.

Блокирање места је прва радња по доласку на место претреса, а састоји се у затварању свих приступа и излаза са тог места, са циљем да се спречи бекство лица које се тражи, одлазак лица и изношење ствари.

Улазак у просторије треба да буде изненадан, брз, енергичан, али и опрезан. Потом се држалац стана позива да преда лице или ствар која се тражи. Ако се очекује отпор, службена лица се у том случају заклањају поред врата и на подесан начин позивају држаоца просторија да отвори врата и изађе, те тако служи као штит од евентуалног напада.

Присмотра над лицима затеченим на месту претресања, одмах се поверава посебним службеним лицима и наређује да се сва та лица окупе у једну просторију. Над лицима и држаоцем просторија извршиће се превентивно претресање. Службено лице које врши присмотру има за задатак да спречи сваку комуникацију између ових лица и да мотри на њихово понашање за време претресања.

Изоловање места претресања врши се затварањем свих врата и прозора и постављањем службеног лица поред средстава комуникације.

Мере сигурности предузимају се пре почетка самог претресања а састоје се у гашењу свих ложишта, искључењу плина, искључењу електричних апарата и др.

Претресање у ужем смислу започиње после ових радњи које му преходе. Редослед претресања просторија је следећи: кров и димњаци, таван и поткровље, спратови појединачно, почев од највишег до сутерена, претресајући успут и степениште, подрум, спољне површине зидова, помоћне зграде и двориште.⁸⁰

1.2. Претресање слободног простора

Претресање слободног простора предузима се са истим циљем као и остале врсте претресања, ради проналажења предмета и трагова кривичних дела, лешева или делова леша, несталих или залуталих лица, учинилаца кривичног дела који се крију или су у бекству. Међутим, ова врст претресања, веома често је саставни део других оперативно тактичких радњи. Претресање терена ради проналажења и лишења слободе учинилаца кривичних дела који су у бекству, одбеглих осуђеника или уопште лица лишених слободе, саставни је део потере. Претресање отвореног простора може бити саставни део увиђаја као истражне радње, а може се врђити у склопу заседе праћења осматрања или у

---

⁸⁰ Ibid, стр.152

комбинацији са патролном делатношћу. Сем тога ова врста претресања може бити и самостална истражна радња.

Претресање слободног простора по свом обиму може се односити нашире подручје, падину неке планине, део шуме, њиве, реке, језера и слично, а може бити ограничено на мање просторе као на пример парк, врт, ливаду, башту и друге просторе мање површине.

Претресање отвореног простора може бити посебно отежано, не само величином већ и конфигурацијом као и географском структуром терена који је објекат претресања.

Припреме терена треба обавити веома конспиративно, а инструисање људства и припрему технике треба ако је могуће извршити даље од објекта.

Пре самог претресања, простор треба поделити на зоне или секторе, мање или веће, зависно од конфигурације терена, предмета који се траже и од броја радника који учествују у претресању. За сваки сектор или рејон одређује се група за претресање. Група која врши блокаду одређеног објекта на терену мора да кординира рад са групом за претресање како би се спречило бежање лица, изношење предмета и слично.

Само систематично и детаљно претресање сваког сектора може довести до резултата. Када се заврши са прегледом једног сектора прелази се на други или се два и више сектора претресају истовремено, ако је за то на располагању довољан број радника. Пре самог претресања треба прибавити што више обавештења о карактеристикама терена, који се претреса, његовој конфигурацији, објектима на њему, насељености, а понекад и криминалним, односно социјално патолошким појавама које се на њему чешће понављају.

У овој врсти претресања користиће се одређена техника и приручна средства која треба претходно обезбедити. Метал детектори, челичне шипке, ашови, службени пси и случно. Обзиром да се ова врста претресања може одвијати на ширем подручју и за дужи временски период, екипа која га спроводи мора одржавати радио везу са руководиоцем или штабом, по принципу јединственог руковођења. После завршеног претресања прво се окупља екипа за претресање, затим се врши транспортовање лица лишених слободе и пронађених предмета, а након тога се повлаче лица која су вршила унутрашњу и спољашњу блокаду.⁸¹

Професори Васиљевић и Грубач сматрају да насупрот прецизном дефинисању претресања стана и лица у нашој процесној теорији постоји мишљење да се на објекте

---

⁸¹Ibid, стр. 154.

чије претресање није регулисано Закоником о кривичном поступку, као што су дворишта, стогови сена на ливади, возила, ствари на путу, и слично, примењују одредбе о увиђају, јер се уставном гарантује само неповредивост стана.⁸²

1.3. Претресање лица

Претресање лица може се извршити приликом лишавања слободе лица, где се том приликом претражују одећа, обућа, капе, шешири, сви предмети које има са собом, као и само тело лица и телесних шупљина. Независно од лишавања слободе, претрес лица се врши у свим оним случајевима када основано сумњамо да се код неког лица налазе скривени предмети погодни за напад, самоповређивање, предмети који су настали извршењем кривичног дела, који су послужили као средство извршења кривичног дела или чије поседовање само по себи представља кривично дело, као и када сумњамо да се код неког лица могу наћи трагови кривичног дела. Приликом претресања лица морамо се усредсредити на предмете које тражимо код лица и уколико тражимо ситне предмете који су подесни да се успешно сакрију у одећи и телу, морамо извршити потпун и детаљан претрес лица.

Детаљан претре лица морамо обавити одређеним редом, тако да најпре претражујемо одећу, обућу и веш које лице има на себи, затим ћемо прегледати тело лица, као и предмете које лице носи са собом. Приликом претреса лица морамо пазити да лице које претресамо не одбаци предмете које тражимо, јер је познато да лице које претресамо или које очекује да ће бити претрешено покушава да се „реша“ предмета који би могао бити доказ кривичног дела и тако га уништи, одбаци, просипа или прогута.

Претрес лица најуспешније и најбезбедније ћемо обавити у службеним просторијама, када једно овлашћено службено лице обавља претрес над лицем, док друго овлашћено службено лице пажљиво посматра претресано лице. Одећу претражујемо најчешће одозго на доле, где претражујемо пре свега огртач, јакну, капут, сако, прслук, кошуљу, панталоне, веш, а затим и обућу, чарапе и на крају тело лица. Приликом претраживања одеће треба прегледати вратни део, затим део испод пазуха, џепове, скривене џепове, панталоне, затим измеђе постава и штофа, уколико је потребно распараће се одело и по шавовима. Посебну пажњу треба обратити на углове одеће и закрпе, да у њима или испод њих није нешто ушивено. Код обуће, гледамо да немају

---

⁸² Т. Васиљевић, М. Грубач, *Коментар Законика о кривичном поступку, осмо измењено и допуњено издање*, Београд, 2003, стр. 162.

можда нов ђон, да ли је код поцепаних ђонова у поцепаном месту сакривен тражени предмет, да потпетица нема шупљих простора, да ли је тражени предмет акривен између поставе и коже ципела. Треба гледати и испод уметака, као и испод постава ципела..

У неким случајевима, а то зависи од предмета који тражимо, прелазимо на цепање, одшивање или рашчлањивање предмета на саставне делове. Ако основано сумњамо да кофер особе коју претресамо има дупло дно, раставићемо наведени кофер.

Приликом претресања лица, из одеће лица се ваде све ствари, новчаник, кутије за цигарете, марамце, сатови, кутије од шибица, кесице, телефон и сл., а затим се пажљиво прегледају. У свим предметима или на њима можемо наћи драгоцени доказни или оријентациони материјал, на пример калауз, обијачки алат (одбијач, радапцигер, клешта, скалпел и др.) порнографске слике, бројеве телефона, адресе и тд. Док једни врше претресање, други пазе на сваки покрет претресаног лица. Место на коме се осумњичени налазио, треба пажљиво претрести и прегледати, јер је можда одбацио предмет који се тражи.

Приликом претреса лица, поједине предмете које нађемо код лица, морамо издвојити, тако што ћемо их ставити на месту које је даље од особе коју претресамо и то тако да наведени предмети нису на дохват руке особе над којом се врши претресање. На тај начин, онемогућавамо претресаној особи да предмете за време или након претреса поново присвоји. Приликом претресања морамо обратити пажњу да лице не држи тражени предмет у рукама, устима, у коси и тд. Приликом претресања лица, најбоље је да осумњичени држи руке изнад главе, на глави или на леђима или наслоњене на неку подлогу. Лице лишено слободе треба од почетка непрекидно посматрати, како би се спречило бекство, договарање и одбацивање ствари. Приликом претресања лица користе се детектори метала, експлозива и други уређаји који помажу да се пронађе наведени предмет. Какав ћемо претрес извршити над лицем, зависи од величине предмета који тражимо. Уколико код неког лица приликом прегледа пронађемо предмете и трагове кривичног дела, прекинућемо преглед и одмах обавити претресање о чему ћемо сачинити Записик о претресању лица. Привремено ћемо одузети нађене предмете и друге трагове кривичног дела, за шта ћемо лицу над којим смо вршили претрес издати потврду о привремено одузетим предметима.

Преглед лица, као и претресање лица врши особа истог пола које је и лице које се претреса. Претресање се најбезбедније врши у службеним просторијама, где се и лице које је лишено слободе, прегледа и претреса. Као место на којима се скривају предмети и трагови кривичног дела може бити коса, због чега се она добро расчешљава. У коси и

бради, ушној шкољци могу бити слепљени неки делови. Пуније жене предмете кривичног дела могу сакрити и испод груди, а ако посумњамо да је осумњичени прогутао предмете, послужићемо се медицинским средствима и рентенским прегледом. За преглед тела најбоље је користити лекара, а код жена обавезно лекара или полицијску службеницу.⁸³ Приликом претресања лица треба имати на уму и члан 3 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода, којим је прописано да је забрањено понижавајуће поступање према лицу које се претреса. Тако, на пример, свлачење лица током претреса његовог стана у присуству полицијских службеника сматра се према одлуци Европског суда за људска права у случају *Вајзер против Аустрије*⁸⁴ понижавајућим поступањем.

2. Записник о претресању

О сваком претресању треба се обавезно сачинити записник, без обзира на то да ли је претресање (стана и других просторија или лица) вршено од стране овлашћених службених лица Министарства унутрашњих послова или је претресању присуствовао и Јавни тужилац.

Записник о претресању се састоји из три дела: уводног, описног и завршног. У записник треба унети: назив органа који врши претресање, мето где се претресање врши, дан и час почетка и завршетка претресања, имена свих присутних лица, где ће се назначити у ком својству присуствују (власник стана, сведоци, овлашћено службено лице које врши претресање и др.). У записнику мора бити даље наведен сам ток претресања (на пример, које су просторије претресане, каквих је приговора било и сл.), који су предмети пронађени и привремено одузети, назначење места где су ти предмети нађени и начин њиховог скривања, број појединих предмета и такав опис предмета, да се могу у сваком случају тачно идентификовати (на пример, ручни сат марке „Ролекс“, са штоперцом, златне боје, са огреботином на унутрасњој страни поклопца). Препоручује се да се у важнијим случајевима скровште, и само предмети фотографишу и фотографија прилоћи уз записник.

Записник сачињава записничар, а може га сачинити и само лице које врши претресање. Записник потписују: орган који претреса, сведоци и лице које је било позвано да присуствује претресању, власник стана, други укућани или сусед,

---

⁸³Ibid, стр.157.

⁸⁴ Case 2293/03, Judgment 22 February 2007, *Wieser v. Austria*.

руководилац установе у којој је извршено претресање, као и записничар, уколико га је било.

Записник се не уручује лицу, код кога или на коме се претресање вршило. Њему се издаје посебна потврда, у којој се уносе сви подаци (количина, врста, квалитет и идентитет) о одузетим стварима. Податак да је потврда издата треба унети и у Записнику о претресању.

Ако су овлашћена службена лица Министарства унутрашњих послова, ушла у стан и нису извршила претресање, издају држаоцу стана једино потврду у којој се назначује разлог улажења у стан и никада се не пише Записних о претресању. Ако је и у овом хитном случају требало извршити претресање, том претресању треба да присуствују и два пунолетна грађанина као сведоци. У наведеном случају треба сачинити и редован Записник о претресању и издати потврду о привремено одузетим стварима. Претрес по овом изузетном основу, може да се врши у свако доба дана, тј. и ноћу.

VI УСКЛАЂЕНОСТ ПРАВНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ПРАКСЕ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА У СЛУЧАЈЕВИМА ПРЕДУЗИМАЊА ДОКАЗНЕ РАДЊЕ ПРЕТРЕСАЊА СТАНА И ЛИЦА

1. Усклађеност доказне радње претресања стана и лица и праксе Европског суда за људска права

Пре свега, када говоримо о усклађености предузимања доказне радње претресања стана и лица и праксе Европског суда за људска права, потребно је да на правилан начин утврдимо компатибилност домаћег права са правом које је прокламовано Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, као и начелним ставовима Европског суда за људска права, затим је неопходно испитати домаће правне прописе, по критеријумима по којима то чини Европски суд за људска права, када одлучује о постојању повреде права на приватност до које долази претресом стана и лица.

Говорћи о критеријуму „у складу са законом“, можемо рећи како домаће право испуњава први сегмент овог захтева, обзиром да је доказна радња претрес стана и лица регулисана одредбама Законика о кривичном поступку.

По питању предвидљивости закона можемо истаћи да су одредбе домаћег закона формулисане на такав начин да прописују када, под којим условима и на који начин ће се предузети ова доказна радња, а прецизно је описана и садржина наредбе о претресању.

Такође, орган који доноси наредбу о претресању јесте суд, чиме се испуњава услов да о примени ове доказне радње одлучује независан орган.

Законом је јасно прецизирано и у ком се року претрес мора извршити од тренутка издавања наредбе. Прописивањем рока од осам дана, заправо се настоји ограничити опсег временског периода у коме може доћи до мешања у право на приватност појединца.

Уколико пак могућност предузимања ове доказне радње не би била временски ограничена, дошло би до стварања велике неизвесности и несигурности у погледу заштите приватности лица које се претреса.

Поред ове, предвиђене су и многе друге мере којима се иде за тим да се заштити право на приватност лица. Наиме, пре него што ће отпочети претрес, надлежни орган позива лице чији се стан претреса или које се претреса да само преда предмете или лице које се тражи, чиме омогућује постизање сврхе претресања и без самог спровођења ове доказне радње.

Европски суд за људска права заузима став по коме није неопходно постојање налога за претрес, уколико су законом прописане мере за заштиту лица које се претреса.

Кривичним законодавством Републике Србије дозвољено је претресање без наредбе суда само у изузетним ситуацијама, и то онда када постоји опасност по људе или имовину, затим опасност од уништавања доказа значајних за кривични поступак, о чему је већ било речи .

Испитивајући неопходност предузимања доказне радње претресања Суд је посебно узимао у обзир да ли је претрес заснован на налогу коју је издао судија и да ли је заснован на основаној сумњи да је лице извршило кривично дело, да ли је обим налога био разумно ограничен и да ли је потрага извршена у присуству независног посматрача. Разматрањем одредаба домаћег законодавства кроз ове критеријуме, можемо закључити да је исто у задовољавајућој мери компатибилно захтевима Европског суда. У домаћем праву, претрес стана и лица одређује се онда када постоји основана сумња да је неко лице извршило кривично дело. Сама садржина наредбе о претресању, са свим обавезним елементима, ограничава арбитрарно поступање органа надлежних за спровођење ове доказне радње, а захтев да приликом претреса буду присутни сведоци, додатно ограничава могућност незаконитог поступања надлежних органа.

Узимајући у обзир све наведено, можемо рећи да су одредбе домаћег закона јасне и предвидљиве, а таквог су квалитета да могућност злоупотребе и самовољног поступања од стране надлежних органа, своде на минимум, док уједно предвиђају бројне мере којима се штити право на приватност лица, наравно у мери у којој је то могуће с обзиром на суштину и природу саме доказне радње. На крају, можемо закључити да

домаће право готово у потпуности одговара на све захтеве које Европски суд разматра приликом испитивања законитости и оправданости доказне радње претрес стана и лица.

2. Усклађеност Устава Републике Србије и Закона о становању и одржавању зграда у погледу права на неповредивост стана

Требамо напоменути да је у члану 140. став 6. Закона о становању и одржавању зграда у Републици Србији, било прописано да је лице из става 1. овог члана дужно да омогући власнику стана улазак у стан најмање два пута годишње, ради увида о начину коришћења стана.⁸⁵ Оваквом формулацијом давала се могућност да власник улази у стан много чешће од два пута, односно неограничен број пута, као и да врши увид на начин на који би ометао мирно уживање имовинског права закупца, што се може протумачити и као вид притиска на закупце како би се иселили из стана власника.

Овако дефинисна одредба без детаљног утврђивања права власника и дужности закупца може довести до узнемиравања закупца и чланова његовог домаћинства, уколико би власник користио своје право у обиму и на начин који му закон дозвољава. Према оцени Заштитника грађана у Републици Србији, поменута норма је непрецизно дефинисала начин и учесталост уласка власника у стан, чиме може доћи до угрожавања Уставом зајемчених права грађанина и то превасходно права гарантована у члану 40. Устава Републике Србије, којим је прописано да је стан неповредив, као и да нико не може без писмене одлуке суда ући у туђи стан или друге просторије против воље њиховог држаоца, нити у њима вршити претрес, као и у члану 58. став 1. Устава Републике Србије којим се јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона.

Наведеним решењем из члана 140. став 6. Закона о становању и одржавању зграда, законодавац је поставио широку границу вршења правне власти на ствари у корист власника станова, чиме је створио могућност за злоупотребу права, док је са друге стране закупце као титуларе личне службености становања довео у ситуацију да трпе значајно ограничење свог законом гарантованог права на мирно коришћење стана и уживање имовине.

Наведени члан није био у складу ни са правом на поштовање породичног и приватног живота и права на дом из Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, с'обзиром да се претерано широким одређивањем права власника на

---

⁸⁵ Чл. 140., ст.6. Закона о становању и одржавању зграда Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 104/2016, 9/2020). Наведени члан је престао да важи.

улазак у стан могла прекршити људска права гарантована том конвенцијом. Наиме, Европска конвенција за заштиту људских права је предвидела да се јавне власти неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демокрском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нерада или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и других слобода.

Заштитник грађана Републике Србије је мишљења да се прописивањем наведене одредбе у Закону о становању и одржавању зграда, на начин који је уопштен и непрецизан и који оставља простор за узнемиравање станара, законодавац није кретао у оквирима домаћег и међународног законодавства који прописују ово право, због чега је исти указивао на неопходност усаглашавања ове одредбе закона са важећим прописима на начин којим би се утврдило право власника да има увид о начину коришћења стана, само када за то постоје оправдани разлози.

Полазећи од свега напред наведеног и одредбе члана 6. став 1. Закона о министарствима, којим је поред осталог прописано да Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре обавља и послове државне управе који се односе на уређивање стамбених односа и стамбеног пословања, Заштитник грађана је поднео Министарству грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре иницијативу за измену Закона о становању и одржавању зграда, тако да се одредба која се односи на могућност власника на улазак у стан најмање два пута годишње, усклади са домаћим и међународним прописима, при чему је потребно да се прецизно уреди могућност уласка власника у стан ради увида у начин коришћења стана, без непотребног нарушавања мирног уживања права коришћења и приватности закупца стана.⁸⁶ Након поднете иницијативе од стране Заштитника грађана Републике Србије, наведени члан 140. Закона о становању и одржавању зграда је престао да важи.

VII ПРЕТРЕСАЊЕ СТАНА И ЛИЦА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

1. Република Црна Гора

1.1. Претрес стана и лица

Као једна од радњи доказивања, претресање стана, лица и ствари, прописана је и Закоником о кривичном поступку Републике Црне Горе. Овим је закоником прописано

---

⁸⁶ Иницијатива Заштитника грађана Републике Србије, Београд, (дел. бр. 4549, 4215-9/2019).

да ће се доказна радња претресања применити уколико постоје основи сумње да ће се претресањем пронаћи трагови кривичног дела или предмети важни за кривични поступак. Претресању је могуће приступити по добијању наредбе, коју издаје суд, а такође је, само изузетно, могуће и претресање без наредбе суда. Наредбу за претресање доноси суд на захтев државног тужиоца или на захтев овлашћеног службеног лица полиције које је добило одобрење државног тужиоца, у писаној форми, а изузетно и усмено.

Законом је прописана и обавезна садржина наредбе за претресање, па тако ова наредба мора садржати:

- податке из захтева за доношење наредбе о претресању (назив суда којем се захтев упућује; чињенице из којих произилази вероватноћа постојања разлога за претресање; име и презиме, а по потреби и опис лица које је потребно ухватити током претресања стана или других просторија, односно очекиване трагове и опис предмета које је потребно претресањем пронаћи; опис објеката у којима ће се обавити претресање уз навођење адресе, података о власнику, односно држаоцу стана или других просторија и других података који су битни за утврђивање идентитета и потпис подносиоца захтева),

- назнаку да ће претресање извршити полиција,

- поуку да се претресање врши у складу са чланом 80. Законика,

- потпис судије и службени печат суда.

Уколико се судија за истрагу не сагласи са захтевом за доношење наредбе за претресање, одмах ће затражити да о захтеву одлучи веће састављено од троје судија.⁸⁷

У погледу материјалноправног услова, односно постојања одређеног степена уверења које је потребно да постоји не би ли се одредило спровођење доказне радње претресања, мишљења смо да право Републике Србије пружа већи степен заштите права на приватност обзиром да захтева и виши степен уверења да је учињено кривично дело. Наиме, док је по одредбама закона Републике Црне Горе потребно да постоје основи сумње, сетићемо се да право Републике Србије захтева вероватноћу, којој мора претходити основана сумња да је кривично дело извршено. На тај начин, дозвољено је уплитање у приватан живот појединца само у случају постојања чињеница које непосредно указују да је одређено лице учинилац кривичног дела. Са друге стране, могућност предузимања доказне радње претресања чак и у случају постојања основа сумње у праву Црне Горе, оставља могућност уплитања у приватан живот појединца и

---

⁸⁷ Чл. 75-79 Законика о кривичном поступку Републике Црне Горе, *Службени лист ЦГ*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014, 2/2015, 35/2015 и 28/2018.

када чињенице само посредно указују да то да је неко лице учинилац кривичног дела, а што позицију појединца чини правно несигурнијом.

Са друге стране, по питању самог начина спровођења ове доказне радње, мишљења смо да се прописи црногорског права у битом не разликују од прописа националног законодавства. Наредба о претресању предаје се пре почетка претресања лицу код кога ће се или на коме ће се претресање извршити. Пре претресања лице ће се позвати да добровољно преда лице, односно предмете који се траже. Ако лице на које се односи наредба о претресу захтева присуство адвоката, односно браниоца, почетак претреса ће се одложити до његовог доласка, а најдуже за два часа. Претресање се врши дању од 6 часова до 21 час. Претресање се може вршити и ноћу, ако је дању започето па није довршено или ако је то због опасности од одлагања изричито наредио суд. Претресање лица врши лице истог пола, а за сведока се, такође, узима лице истог пола.

Готово идентичне су и одредбе које се тичу претреса стана или друге просторије без наредбе суда, те се тако претресање у овом случају може спровести ако то држалац стана тражи, ако неко зове у помоћ, ако је то неопходно ради спречавања вршења кривичног дела или непосредног хватања учиниоца кривичног дела, ради спашавања људи или имовине, ради извршења одлуке о притвору или довођењу окривљеног или другог лица, ради лишења слободе учиниоца кривичног дела који је у бекству или лица за којим је расписана потерница или ако се претресање има извршити у јавним просторијама.⁸⁸

2. Република Хрватска

2.1. Претрес стана и лица

Законом о казненом поступку Републике Хрватске регулисана је претрага (претресање) као доказна радња која се има предузети ради проналажења учиниоца кривичног дела, предмета или трагова значајних за кривични поступак, када је вероватно да се налазе у одређеном простору, код одређене особе или на њеном телу.⁸⁹

Испитивајући материјалноправни услов за предузимање ове доказне радње, можемо уочити да право Републике Хрватске захтева постојање вероватноће, као степена уверења, да ће се претресањем пронаћи докази, предмети или трагови значајни

---

⁸⁸ Ibid., члан 83.

⁸⁹ Чл. 240 Закона о казненом поступку Републике Хрватске, *Народне новине*, број 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСПХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 и 126/19.

за кривични поступак. Иако је на изглед овако постављен материјалноправни услов идентичан ономе који у члану 152. Законика о кривичном поступку прописује наше право, ваља нагласити да ове две одредбе ипак не прописују идентичане услове. Наиме, док се у нашем праву вероватноћа заснива на постојању основане сумње да је одређено лице извршило кривично дело, право Републике Хрватске вероватноћу заснива на постојању основа сумње, као степена уверења, да је лице према коме ће се предузети ова доказна радња учинило кривично дело.⁹⁰ Обзиром да је потребан виши степен сумње за предузимањем ове доказне радње, те је самим тим и генерално у већој мери заштићен положај лица према којима се потенцијално има применити ова доказна радња, мишљења смо да право Републике Србије пружа већи степен заштите права на приватност, по овом основу.

На захтев државног тужиоца, налог о претресу доноси истражни судија. Мишљења смо да садржина овог налога, прописана законом, због своје штуре садржине не пружа довољно гаранција заштите права лица које се претреса. Наиме, осим ознаке предмета претреса, сврхе претреса и органа надлежног за спровођење ове доказне радње налог не садржи податке о степену сумње на коме се заснива, разлоге претресања, нити друге податке који би ограничили опсег могућности арбитражног поступања органа који врше претрес, због чега сматрамо да законска регулатива овог акта није у довољној мери усмерена на заштиту права појединаца који подлежу примени ове мере.

Великим недостатком легислативног решења овог питања навели бисмо и могућност да јавни тужилац сам, образложеним налогом, наложи претрес стана или лица. Иако, по спроведеном претресу, о законитости налога јавног тужиоца одлучује суд, мишљења смо да ова законска формулација оставља доста простора за арбитражно одређивање доказне радње претресања. Сама чињеница да постоји један вид контроле законитости налога за претрес, не може отклонити евентуалне повреде права на приватност појединца, до којих може доћи претресањем на основу незаконитог налога јавног тужиоца.

Оно што издвајамо као предност Законика о казненем поступку Републике Хрватске јесте чињеница да се налог за претрес мора извршити у року од три дана од његовог издавања. На тај начин могућност дугорочне неизвесности, по питању задирања у право на приватност једног лица, бива ограничена. Такође, сматрамо да су остала процесна решења којима се предвиђа позивање лица да добровољно изручи тражено

---

⁹⁰ Пресуда Врховног суда Републике Хрватске, И Кж 414/12.

лице, односно тражене предмете, затим спровођење претреса дању, у периоду од 6 до 21 сат, као и спровођење претреса од стране службеног лица истог пола, усмерена на заштиту приватности лица које се претреса, у оној мери у којој то дозвољава сама природа ове доказне радње.

3. Босна и Херцеговина

3.1. Претрес стана и лица

Босна и Херцеговина се састоји од два ентитета Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске, док јединица локалне самоуправе Брчко Дистрикт има посебан статус и под суверенитетом је Босне и Херцеговине, која је формално под заједничком управом Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, те због наведеног Босна и Херцеговина обухвата четири процесна закона и то: Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, Закон о кривичном поступку Републике Српске и Закон о кривичном поступку Брчко Дистрикта. Наведени закони на истоветан начин прописују и уређују претрес стана, просторија и лица, као једну од доказних радњи која се предузима у кривичном поступку, само под различитим бројевима чланова наведених у законима.

Наведеним законима је на различит начин условљено предузимање претреса стана и осталих просторија и претреса лица, и то тако да се претресање стана и осталих просторија осумњиченог, односно оптуженог и других лица, као и њихових покретних ствари изван стана може предузети само онда када има довољно основа за сумњу да се код њих налазе починилац, саучесник, трагови кривичног дела или предмети важни за поступак. Са друге стране, претресање лица може се предузети кад је вероватно да је то лице починило кривично дело или да ће се претресањем пронаћи предмети или трагови важни за кривични поступак.⁹¹

Наредбу о претресању издаје суд на захтев тужиоца или овлашћених службених лица која су добила одобрење од тужиоца.

---

⁹¹ Чл. 51 и 52 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003 - испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018; Чл. 65 и 66 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *Службене новине ФБиХ*, бр. 35/2003, 56/2003 - испр, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014, 74/2020; Чл. 115 и 116 Закона о кривичном поступку Републике Српске *Службени гласник РС*, бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018, 15/2021; Чл. 51 и 52 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *Службени гласник Брчко дистрикта БиХ*, бр. 34/2013, 27/2014, 3/2019, 16/2020.

Мишљења смо да је садржина наредбе адекватно прописана наведеним законима, обзиром да садржи све битне елементе који на прецизан начин указују на предмет који се има пронаћи претресом, односно на лице које ће се претресати. Наредба мора да садржи следеће елементе:

- назив суда који издаје наредбу и потпис судије за претходни поступак који издаје наредбу,

- ако се наредба за претресање одобрава на основу усменог захтева, то ће се навести уз назначење имена судије за претходни поступак који издаје наредбу и времена и места издавања,

- име, одељење или ранг овлашћеног лица које ће спровести претрес,

- сврху претресања,

- опис лица које треба пронаћи или опис ствари које су предмет претресања,

- одређивање или опис места, просторија или лица која се траже, с навођењем адресе, власништва, имена или других података за сигурно утврђивање идентитета,

- упутство да се наредба има извршити између 6 часова и 21 час или овлашћење да се наредба може извршити у било које време, ако то суд изричито одреди,

- овлашћење извршиоцу наредбе да може без претходне најаве ући у просторије које се имају претресати, ако то суд изричито одреди,

- упутство да се наредба и одузете ствари донесу у суд без одлагања,

- поуку да осумњичени има право да обавести браниоца и да се претресање може извршити и без присуства браниоца ако то захтевају изузетне околности.⁹²

Наредба за претресање мора се извршити најкасније 15 дана од дана издавања наредбе, након чега се, без одлагања, мора вратити суду.⁹³ Из разлога неизвесности и дужег временског периода у коме право на приватност може бити повређено, због рока од 15 дана у којем се може извршити наредба за претресање, ову одредбу, која је прописана поменутиим законима не сматрамо адекватном по питању заштите поменутог права.

---

⁹² Чл. 58 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 72 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 122 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*; Чл. 58 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *op.cit.*

⁹³ Чл. 59 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 73 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 123 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*; Чл. 59 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *op.cit.*

Поступак извршења наредбе за претресање се састоји у следећем:

- пре почетка претресања овлашћено службено лице мора дати обавештење о својој функцији и разлогу доласка и предати наредбу за претресање лицу код којег ће се или на којем ће се извршити претресање. Ако је након тога овлашћеном службеном лицу приступ ускраћен, може употребити силу у складу са законом,

- приликом извршавања наредбе за претресање којом се одређује претресање стана и других просторија, овлашћено службено лице није дужно обавестити било кога о својој функцији и разлозима претресања, већ може одмах ући у стан или друге просторије ако су празни или ако овлашћено службено лице оправдано сматра да су празни или ако је овлашћено службено лице наредбом изричито овлашћено да уђе без претходне најаве,

- корисник стана и других просторија позваће се да буде присутан приликом спровођења претресања, а ако је он одсутан, позваће се његов заступник или неко од одраслих чланова домаћинства или суседа. Уколико лице код којег се претресање има извршити није присутно, наредба се оставља у просторији где се врши претресање, а претресање се извршава и без његове присутности,

- претресању стана, осталих просторија или лица присуствују два пунолетна грађанина као сведоци. Претресању лица присуствују сведоци истог пола. Сведоци ће се пре почетка претресања упозорити да пазе како се претресање врши, као и да имају право да пре потписивања записника о претресању ставе своје приговоре, ако сматрају да садржај записника није тачан,

- приликом вршења претресања службених просторија позваће се њихов старешина или руководилац да буде присутан приликом претресања,

- ако се претресање мора предузети у војном објекту, писмена наредба о претресању доставља се војним властима, које ће одредити најмање једно војно лице да буде присутно претресању,⁹⁴

- ако се претресање мора предузети у верском објекту, писана наредба о претресању доставља се надлежној верској заједници, која ће одредити најмање једно лице да присуствује претресању.⁹⁵

---

⁹⁴ Чл. 60 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 74 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 124 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*; Чл. 60 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *op.cit.*

⁹⁵ Чл. 124 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*

Оно што бисмо такође истакли као недостатак јесте што наведени закони не прописују обавезу овлашћеног лица које врши претрес да, пре предузимања претресања, позове лице које се претреса да добровољно преда предмет који се претресом настоји да пронађе. Овакав пропуст законодавства води повреди права на приватност у оним случајевима у којима органи надлежни за спровођење претреса истом приступе, иако би лице које се претреса добровољно предало инкриминисане предмете.

Овлашћено службено лице може ући у стан и друге просторије без наредбе и без сведока и, по потреби, извршити претресање ако станар тог стана то жели, ако неко зове у помоћ, ако је потребно ухватити починиоца кривичног дела који је затечен на делу или ради сигурности људи и имовине, ако се у стану или другој просторији налази лице које се по наредби суда има притворити или принудно довести или које се ту скрива од кривичног гоњења.

Овлашћено службено лице може претрести лице без наредбе за претресање и без присутности сведока:

- при извршењу наредбе о довођењу,
- приликом лишења слободе,
- ако постоји сумња да то лице поседује ватрено или хладно оружје,
- ако постоји сумња да ће сакрити, уништити или решити се предмета који се требају од њега одузети и употребити као доказ у кривичном поступку.

Након извршења претресања без наредбе за претресање и без присуства сведока, овлашћено службено лице мора одмах поднети извештај тужиоцу, који ће о томе обавестити судију за претходни поступак. Извештај мора садржати разлоге претресања без наредбе и сведока.⁹⁶

О сваком претресању стана, просторија или лица саставиће се записник који потписује лице код којег се или на којем се врши претресање и лица чија је присутност обавезна. Приликом вршења претресања одузеће се привремено само они предмети и исправе који су у вези са сврхом претресања. У записник ће се унети и тачно описати предмети и исправе које се одузимају, а то ће се назначити и у потврди о одузимању предмета која ће се одмах уручити лицу којем су предмети, односно исправе одузете. Ако се приликом претресања стана, просторија, односно лица нађу предмети који нису у вези са кривичним делом због којег је издата наредба за претресање, али упућују на друго

---

⁹⁶ Чл. 64 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 78 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 128 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*; Чл. 64 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *op.cit.*

кривично дело, они ће се описати у записнику и привремено одузети, а о одузимању ће се одмах издати потврда. О томе ће се обавестити надлежни тужилац и наведени предмети ће се одмах вратити уколико тужилац установи да нема основа за покретање кривичног поступка, а не постоји други законски основ по којем би се ти предмети имали одузети.⁹⁷

4. Савезна Република Немачка

4.1. Претрес стана и лица

Против свакога за кога се сумња да је учинилац или учесник у кривичном делу може се одредити претрес стана или друге просторије, друге имовине која му припада или претрес лица, како у циљу његовог хватања, тако и ако је за претпоставити да ће претрес довести до откривања доказа који су од значаја за учињено кривично дело.⁹⁸

Правило је да претресање може одредити само судија, међутим, изузетно, у случају постојања непосредне опасности, претресање може одредити и јавни тужилац, као и истражитељи јавног тужилаштва.

По питању присуства сведока претресу, законом је прописано да, ако се претрес стана, пословног простора или имовине врши без присуства судије или јавног тужиоца, позваће се, ако је могуће, општински службеник или два члана општине у чијем округу се врши претрес. Дакле, претресу могу присуствовати само лица која обављају судску односно тужилачку функцију, а уколико то није могуће, позваће се лица која обављају службене дужности у оквиру заједнице. Насупрот решењу које је предвиђено домаћим законодавством, право Савезне Републике Немачке не дозвољава присуство било која два сведока, већ то морају бити искључиво нека од побројаних лица.

Законом је прописано да се претрес има вршити дању, односно забрањено је у периоду од 1. априла до 30. септембра, спроводити ову радњу у периоду од девет увече до четири ујутру, а од 1. октобра до 31. марта од девет увече до шест ујутру. Претресање се може спровести и ноћу само у случају прогона на делу, у случају непосредне опасности или ако се избегли окривљени настоји поново заробити.

---

⁹⁷ Чл. 62 Закона о кривичном поступку Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 76 Закона о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине *op.cit.*; Чл. 126 Закона о кривичном поступку Републике Српске *op.cit.*; Чл. 62 Закона о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *op.cit.*

⁹⁸ *Strafprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7. April 1987. BGBI. I S, 1074, 1319, die zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 18. Dezember 2018 (BGBI. I S. 2639) geändert worden ist.*

Једно од правила претреса јесте да се лице које се претреса односно чији се стан претреса мора најпре обавестити о разлогу због ког се претресање спроводи. Такође, ово ће се лице позвати да присуствује претресу, уколико је то могуће.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Претресање стана и лица јесте једна од најбитнијих доказних радњи, чијим се предузимањем обезбеђују докази, који су потребни како би се учиниоци кривичних дела могли даље процесуирати и како би им се од стране надлежних судова одредила и изрекла адекватна санкција за извршено кривично дело. Претресање стана и лица је једна од доказних радњи коју најчешће у свом раду примењују овлашћена службена лица полиције, као и припадници Безбедносно информативне агенције, приликом обављања послова и задатака који су у вези са спречавањем и сузбијањем кривичних дела.

Право на неповредивост стана и право на приватност, као једна од основних људских права, тачније права у која се задире применом доказне радње претресања стана и лица, нарочито доводе у питање онда када се против одређеног лица покрене или се има покренути кривични поступак, односно када се и отварају могућности да се ова права ограниче предузимањем доказне радње претресања стана и лица. С једне стране, настоји се остварити циљ кривичног поступка, односно настоји се решити конкретна кривична ствар која је у питању, док се са друге стране настоје заштитити једна од основних људских права сваког лица, право на неповредивост стана, односно право на приватност. Доказна радња претресање стана и лица, која је обрађена у овом раду, задире у права на неповредивост стана, као и права на приватност одређеног лица, у овом случају осумњиченог, односно окривљеног лица. Самим тим, уколико се ова мера примењује без адекватних ограничења може доћи до злоупотребе и повреде поменутог права ових лица. Законодавцу је дат задатак, да успостави равнотежу између поменутих интереса.

Сагледавајући обрађену тему, можемо закључити да се претресање стана и лица, као мера процесне принуде којом се угрожавају права на неповредивост стана и право на приватност, мора прецизно регулисати законом. Законским одредбама морају се јасно одредити мере за заштиту лица које се претреса, као и лица чији је стан претреса. Такође се морају прецизно прописати ситуације у којима се претрес мора вршити уз налог, односно у којима се може спровести и без налога за претрес. Лицу које се претресало или чији је стан претресен, морају стајати на располагању одређена средства за заштиту људских права, у ситуацијама када претресање није спроведено у складу са законом. Анализирајући праксу Европског суда за људска права, која је приказана у овом раду, можемо закључити да суд стоји на становишту да се претресање стана и лица у одређеним ситуацијама нужно морају предузети, али да њихово предузимање мора бити

законски утемељено и то на начин који лицу против кога се предузимају, пружају одређене гаранције од злоупотребе. Непходно је да закони држава буду такви да предвиђају јасне услове који се морају испунити како би се радње могле предузети, затим одредити ко може издати налог за њихово предузимање, те да исти не може бити издат од стране лица која су у свом раду зависна од неког другог органа, већ искључиво од стране судског органа, који је самосталан и независан у свом раду. Сам поступак спровођења претресања стана и лица би морао бити подложен испитивању, а ову контролу вршио би независни и непристрасни орган. По питању компатибилности домаћег права са начелним ставовима Европског суда за људска права, у погледу доказне радње претресања стана и лица, мишљења смо да домаћи правни систем Републике Србије, прописивањем јасних, прецизних и детаљних правила у овој области и предвиђањем бројних механизма заштите наведених права током самог вршења претреса, у потпуности испуњава све критеријуме које Европски суд и међународна заједница постављају.

ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ

1. Алексић Живојин, Шкулић Милан, *Криминалистика*, пето измењено и допуњено издање, Београд, 2011, Универзитет у Београду;
2. Бејатовић Станко, *Концепт истраге и нови ЗКП РС, Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, 2013;
3. Бејатовић Станко, *Положај и улога полиције у предистражном и претходном кривичном поступку у немачком кривичном процесном законодавству*, део Студије Полиција и предистражни и претходни кривични поступак, Београд, 2005, Виша школа унутрашњих послова;
4. Бејатовић Станко, *Радње органа унутрашњих послова у преткривичном и претходном поступку и њихова доказна вредност*, Безбедност, вол. 45, бр. 6, 2003;
5. Бејатовић Станко, Шкулић Милан, Ђурђић Војислав, Илић Горан, *Приручник за примену Законика о кривичном поступку*, ОЕБС Мисија у Србији, Београд, 2013;
6. Бешаревић Виолета, Царић Славољуб, Драшкић Марија, Ђерић Владимир, Илић, П. Горан, Јанковић Иван, Корљан Едо, Крстић Ивана, Маринковић Танасије, Папић Татјана, Поповић Драгољуб, *Коментар Конвенције за заштиту људских права и основних слобода*, Београд, 2017, Службени гласник РС;
7. Бошковић Александар, *Радње полиције у претходном поступку и њихова доказна вредност*, Београд, 2015, Криминалистичко-полицијска академија;
8. Бошковић Александар, Кесић Тања, *Кривично процесно право*, Београд, 2015, Криминалистичко-полицијска академија;
9. Бугарски Татјана, *Доказне радње у кривичном поступку*, Нови Сад, 2014, Правни факултет Универзитета у Новом Саду;
10. Буха Милијана, *Неусаглашени доказни стандарди за претресање стана просторија и лица у Босни и Херцеговини*, Бања Лука, 2023, Правни факултет Универзитета у Бања Луци;
11. Васиљевић Тихомир, Грубач Момчило, *Коментар Законика о кривичном поступку, осмо измењено и допуњено издање*, Београд, 2003, Службени гласник РС, 2003;
12. Водинелић Владимир, *Криминалистика*, Београд, 1996, Завод за уџбенике и наставна средства;
13. Водинелић Владимир, *Како се врши претресање особа, просторија и возила у криминалистичкој обради*, Београд, 1972, Стручна библиотека Службе јавне безбедности;
14. Водинелић Владимир, *Криминалистичка тактика*, Београд, 1956, Штампано за потребе школе унутрашњих послова;
15. Грубач Момчило, Васиљевић Тихомир, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд, 2013, Пројурис;
16. Грубач Момчило, *Кривично процесно право*, пето издање, Београд, 2009, Правни факултет Универзитета Унион;
17. Грубач Момчило, *Кривично процесно право*, Београд, 2008, Правни факултет Универзитета Унион;
18. Дарко Маринковић, Оливер Лајић, *Криминалистичка методика - друго измењено и допуњено издање*, Београд, 2014, Криминалистичко-полицијска академија;
19. Димитријевић Војин, *Међународно право људских права*, Београд, 2007, Београдски центар за људска права: Досије;
20. Димитријевић Предраг, *Правна регулатива електронске комуникације и право на приватност*, Иточно Сарајево, 2011, Научни скуп са међународним учешћем, „Актуелност и значај људских права и слобода“;

21. Димитријевић Предраг, *Право приватности на интернету*, Ниш, 2008, Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 52;
22. Ђурђић Војислав, *Основи криминалистике*, Ниш, 2012;
23. Жарковић Милан, *Криминалистичка тактика*, Београд, 2014, Криминалистичко-полицијска академија;
24. Жарковић Милан, Бјеловук Ивана, Кесић Тања, *Криминалистичко поступање на месту догађаја и кредибилитет научних доказа*, Београд, 2012, Криминалистичко-полицијска академија;
25. Жарковић Милан, Кесић Тања, *Поступак претресања стана, других просторија и лица - осврт на поједина нормативна решења*, Београд, 10/09, Правни живот, Криминалистичко-полицијска академија;
26. Ze'ev Segal, "The Right to Privacy versus the Right to Know", *Iyunei Mishpat* 9 175 193, 1983;
27. Zemichael, H. A. The Standard of Proof in Criminal Proceedings, the Threshold to Prove Guilt under Ethiopian Law, *Mizan Law Review*, 8, 1, 2014;
28. INTERIGHTS *Приручник за правнике – право на поштовање приватног и породичног живота према Европској повељи о људским правима*, 2006;
29. Кесић Тања, *Међународни стандарди поступања полиције у кривичним стварима*, Београд, 2014, Криминалистичко-полицијска академија;
30. Кесић Тања, Жарковић Милан, *Поступак претресања стана, других просторија и лица*, Београд, бр.10, 2009, Правни живот, Криминалистичко полицијска академија;
31. Кесић Тања, *Недоумице у законском регулисању претресања стана и лица*, Београд, 2007, Криминалистичко-полицијска академија;
32. Кнежевић Саша, *Кривично процесно право: општи део*, Ниш, 2015, Правни факултет, Центар за публикације, 2015;
33. Кнежевић Саша, *Заштита људских права окривљеног у кривичном поступку*, Ниш, 2007, Правни факултет, Центар за публикације;
34. Крапац Давор, *Казнено процесно право*, Загреб, 2003, Прва књига: Институције, друго измијењено и допуњено издање, Свеучилиште у Загребу и Народне новине, Загреб;
35. Кривокапић Владимир, *Криминалистика- тактика*, Београд, 2005, Полицијска академија;
36. Кривокапић Владимир, Жарковић Милан, Симоновић Бранислав, *Криминалистичка тактика*, Београд, 2003, Виша школа унутрашњих послова;
37. Крстић Ивана, *Право на поштовање приватног и породичног живота - члан 8 Европске конвенције о људским правима*, Београд, 2006, Београдска иницијатива за основна права;
38. Лајић Оливер, Жарковић Милан, Ивановић Звонимир, *Претресање стана и лица у финансијским истрагама*, Београд, 2014, Криминалистичко-полицијска академија;
39. Милошевић Милан, Кесић Тања, Бошковић Александар, *Полиција у кривичном поступку*, Београд, 2016, Криминалистичко-полицијска академија;
40. Младенов Маријана, *Заштита права на приватност у пракси Европског суда за људска права*, Нови Сад, бр. 3, vol. 47, 2013, Зборник радова Правног факултета;
41. O'Boyle Harris and Warbrick, *Law of the European Convention on Human Rights*, Oxford University Press, 2016;
42. Оташевић Божидар, Атанасов Саша, *Methodology of Disclosure of Clandestine Laboratories for Producing Synthetic Drugs*, Belgrade, 2011, Collection of Papers, Archibald Reiss Days, Academy of Criminalistic and Police Studies;
43. Пајванчић Маријана, Пејић Ирена, *Коментар Устава Републике Србије*, Београд, 2009, Фондација Konrad Adenauer;

44. Пауновић Милан, Кривокапић Борис, Крстић Ивана, *Међународна људска права*, Београд, 2016, Правни факултет Универзитета у Београду;
45. Pürner Stefan, Marković Dragan, *Zakon o krivičnom postupku Savezne Republike Njemačke*, Sarajevo, 2011;
46. Serebrennikova Anna V., *Criminal-law protection of human and civil rights on the inviolability of the home under the Criminal Code of the Russian Federation and the Criminal Code of Germany*, 2003, Vestnik Moskovskogo universiteta;
47. Симовић Дарко, Аврамовић Драгутин, Зекавица Радомир, *Људска права*, Београд, 2013, Криминалистичко-полицијска академија.
48. Симовић Дарко, Станковић Марко, Петров Владан, *Људска права*. Београд, 2018, Правни факултет;
49. Симоновић Бранислав, *Криминалистика*, Крагујевац, 2004, Правни факултет;
50. Станковић Обрен, Водинелић Владимир, *Увод у грађанско право*, Београд, 1995;
51. Стојановић Зоран, *Границе, могућности и легитимности кривичноправне заштите*, Београд, 1987;
52. Trechsel Stefan, *Human in Rights in Criminal Proceedings*, 2005, Academy od European Law, European University Institute, Oxford Universiti Press;
53. Francesco Carnelutti, *Dirritto alla vita privata*, Roma, 1955;
54. Hudson David, *The Right to Privacy*, Infobase Publishing, 2009;
55. Шкулић, Милан, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Београд, 2011, Службени гласник;
56. Шкулић Милан, *Кривично процесно право*, Београд, 2009;
57. Шурлан Тијана, *Међународна заштита права на приватност*, 20, бр. 47, 2014, Српска правна мисао, часопис за правну теорију у пракси;
58. Warren D. Samuel and Brandeis D. Louis, *The Right to Privacy*, Vol. 4, 1890, Harvard Law Review;
59. Yael Onn, *Privacy in digital Environment*, 2005, Haifa Center of Law and Technology;

ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ

1. Додатни Протокол уз Европску конвенцију за заштиту људских права, Париз, 20.03.1952.;
2. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Рим, 04.11.1950.;
3. Закон о казненем поступку Републике Хрватске, *Уреднички прочишћени текст*, „Народне новине“, број 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Одлука и Рјешење УСПХ, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17 и 126/19;
4. Закон о кривичном поступку Босне и Херцеговине, *Службени гласник БиХ*, бр. 3/2003, 32/2003 - испр, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2 009, 53/2009 - др. закон, 93/2009, 72/2013 и 65/2018;
5. Закон о кривичном поступку Брчко дистрикта Босне и Херцеговине *Службени гласник Брчко дистрикта БиХ*, бр. 34/2013, 27/2014, 3/2019, 16/2020;
6. Закон о кривичном поступку Републике Српске, *Службени гласник РС*, бр. 53/2012, 91/2017, 66/2018, 15/2021;
7. Закон о кривичном поступку Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине ФБиХ*, бр. 35/2003, 56/2003 - испр, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014, 74/2020;
8. Закон о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018;
9. Закон о становању и одржавању зграда Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 104/2016, 9/2020;

10. Законик о кривичном поступку Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011;
11. Законик о кривичном поступку Републике Црне Горе, *Службени лист ЦГ*, бр. 57/2009, 49/2010, 47/2014 - одлука УС, 2/2015 - одлука УС, 35/2015 - др. закон и 28/2018 - одлука УС);
12. Иницијатива Заштитника грађана Републике Србије, Београд, дел. бр. 4549, 4215-9/2019;
13. Конвенција о правима детета, Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 44/25 од 20.11.1989. год.;
14. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, *Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 2200А (XXI)*, Њујорк, 16.12.1966;
15. Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама, *Службени лист СЦГ*, бр. 6/2003;
16. Повеља о основним правима у Европској унији, Ница, 17.12.2000. године;
17. Strafprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 7.April 1987.BGB1. I S, 1074, 1319, die zuletzt durch Artikel 12 des Gesetzes vom 18. Dezember 2018 (BGB1. I S. 2639) geändert worden ist;
18. Универзална декларација о људским правима, *Резолуција Генералне скупштине Уједињених нација 217 А (III)*, Париз, 10.12.1948.;
19. Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006;

Судска пракса

1. Пресуда Врховног касационог суда Републике Србије, број Кж. бр. 264/04 од 25. марта 2004. године;
2. Пресуда Врховног суда Републике Хрватске, број И Кж 414/12 од 23. маја 2012. године;
3. Case 10828/84, Funke v. France, Judgment of 25 February 1993;
4. Case 12661/87, Mialhe v. France, Judgment of 25 February 1993;
5. Case 13710/88, Niemietz v. Germany, Judgment of 16 December 1992;
6. Case 19348/04, Sorvisto v. Finland, Judgment of 13 January 2009;
7. Case 19856/04, Kolesnichenko v. Russia, Judgment of 09 April 2009;
8. Case 21353/93, Camenzind v. Switzerland, Judgment of 16 December 1997;
9. Case 2293/03, Wieser v. Austria, Application, Judgment 22 February 2007;
10. Case 26839/05, Kennedy v. the United Kingdom, Judgment of 18 May 2010;
11. Case 27798/95, Amann v. Switzerland, Judgment of 16 February 2000;
12. Case 28867/03, Keegan v. The United Kingdom, Judgment of 18 July 2006;
13. Case 30457/06, Robathin v. Austria, Judgment of 03 July 2012;
14. Case 33400/96, Ernest and Others v. Belgium, Judgment of 15 July 2003;
15. Case 33696/11, K.S. and M.S. v. Germany, Judgment of 06 October 2016;
16. Case 35394/97, Khan v. the United Kingdom, Judgment of 12 May 2000;
17. Case 37708/03, Mastepan v. Russia, Judgment of 14 January 2010;
18. Case 37971/97, Stes Colas Est and Others v. France, Judgment of 16 April 2002;
19. Case 38898/04, Rozhkov v. Russia (no.2), Judgment of 31 January 2017;
20. Case 41604/98, Buck v. Germany, Judgment of 28 April 2005;
21. Case 41872/98, Van Rossem v. Belgium, Judgment of 09 December 2004;
22. Case 50882/99, Sallinen and Others v. Finland, Judgment of 27 September 2005;
23. Case 5201/11, Sher and Others v. The United Kingdom, Judgment of 20 October 2015;
24. Case 54934/00, Weber and Saravia v. Germany, Judgment of 29 June 2006;
25. Case 56716/09, Harju v. Finland, Judgment of 15 February 2011;

26. Case 62540/00, Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria, Judgment of 28 June 2007;
27. Case 63638/14, Posevini v. Bulgaria, Judgment of 19 January 2017;
28. Case 65755/01, Iliya Stefanov v. Bulgaria, Judgment of 22 May 2008;
29. Case 71525/01, Dumitru Popescu v. Romania, Judgment of 26 April 2004;
30. Case 74336/01, Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria, Judgment of 16 October 2007;
31. Case of Wieser and Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria.

САЖЕТАК И КЉУЧНЕ РЕЧИ

Претресање стана и лица, представља једну од најзначајнијих доказних радњи, чијим се предузимањем обезбеђују докази, који су потребни како би се учиниоци кривичних дела могли даље процесуирати и како би им се од стране надлежних судова одредила и изрекла адекватна санкција за извршено кривично дело, али се њеном применом, уједно нарушава и право на приватност, где се задире и у право на неповредивост стана.

Право у које се задире применом доказне радње претресања стана и лица, тачније право на приватност, конкретно у овом случају право на неповредивост стана, је једно од основних људских права и као такво, гарантовано је бројним међународним документима, чијом су имплементацијом, одредбе о праву на неповредивост стана постале саставни део и нашег правног система, где је заштита наведеног права гарантована Уставом Републике Србије, као највишим правним актом државе.

Право на неповредивост стана, које је зајемчено међународним и националним правним актима, подлеже извесним ограничењима, која су нарочито изражена у ситуацијама када постоји основана сумња да је одређено лице извршило или да припрема извршење неког кривичног дела. У савременом добу, постоји низ доказних радњи којима се прибављају докази у кривичном поступку и чијом се применом на различите начине може оганичити право на приватност. Потреба да се, с једне стране, заштити право на приватност лица, а да се, са друге стране, предузму одређене мере ради откривања, доказивања или спречавања кривичног дела, јасно указују на комплексност приступа регулисању овог питања.

Циљ мастер рада јесте да укаже на значај примене доказне радње претресања стана и лица у кривичном поступку, као и на различите могућности ограничавања права на приватност, које је регулисано како на националном, тако и на међународном нивоу, због чега ће аутор и настојати да приказом и анализом стандарда и судске праксе Европског суда за људска права укаже на правне стандарде који се примењују по питању ограничења права на приватност, као и да стручну јавност упозна са различитим појавним облицима и условима допуштености ових ограничења.

Кроз овај рад обрађена је тема примене доказне радње претресања стана и лица и њено задирање у права на неповредивост стана и права на приватност лица. Због самог значаја примене доказне радње претресања стана и лица, неминовна је њена примена у циљу прибављања доказа за вођење кривичног поступка, тачније доказа потребних за

расветљавање конкретних кривичних ствари, док је са друге стране неопходно њено адекватно регулисање, како на међународном тако и на националном нивоу, чиме се омогућава већи степен заштите права на неповредивост стана и права на приватност лица према коме се предузима.

Кључне речи: доказна радња, кривични поступак, претрес стана и лица, право на неповредивост стана, право на приватност лица

SUMMARY AND KEY WORDS

“Search of the apartment and persons as an evidentiary action in criminal proceedings”

The search of an apartment and a person is one of the most important evidentiary actions, the undertaking of which provides evidence, which is needed so that the perpetrators of criminal acts can be further prosecuted and so that the competent courts can determine and pronounce an adequate sanction for the committed criminal act, but its application also violates the right to privacy, where the right to the inviolability of the apartment is encroached upon.

The right that is encroached upon by the application of the evidentiary act of searching the apartment and the person, more precisely the right to privacy, specifically in this case the right to the inviolability of the apartment, is one of the basic human rights and as such, it is guaranteed by numerous international documents, the implementation of which provisions on the right on the inviolability of the apartment have become an integral part of our legal system, where the protection of the said right is guaranteed by the Constitution of the Republic of Serbia, as the highest legal act of the state.

The right to the inviolability of the apartment, which is guaranteed by international and national legal acts, is subject to certain limitations, which are particularly pronounced in situations where there is a well-founded suspicion that a certain person has committed or is preparing to commit a criminal act. In the modern era, there are a number of evidentiary actions that are used to obtain evidence in criminal proceedings and the application of which can limit the right to privacy in different ways. The need to, on the one hand, protect a person's right to privacy, and, on the other hand, to take certain measures to detect, prove or prevent a criminal offense, clearly indicate the complexity of the approach to regulating this issue.

The aim of the Master's thesis is to point out the importance of the application of the evidentiary act of searching an apartment and a person in criminal proceedings, as well as the various possibilities of limiting the right to privacy, which is regulated both at the national and international level, which is why the author will try to present and by analyzing the standards and jurisprudence of the European Court of Human Rights, point out the legal standards that are applied in the matter of restrictions on the right to privacy, as well as to familiarize the professional public with the various forms and conditions of admissibility of these restrictions.

Through this work, the subject of the application of the evidentiary act of searching the apartment and person and its encroachment on the rights to the inviolability of the apartment

and the right to the privacy of the person is dealt with. Due to the importance of the application of the evidentiary act of searching the apartment and person, its application is inevitable in order to obtain evidence for the conduct of criminal proceedings, more precisely, evidence needed to shed light on specific criminal matters, while on the other hand, its adequate regulation is necessary, both at the international and national levels, which enables a greater degree of protection of the right to the inviolability of the apartment and the right to privacy of the person against whom the action is taken.

Keywords: evidentiary action, criminal procedure, search of apartment and person, right to inviolability of apartment, right to personal privacy.

БИОГРАФИЈА СТУДЕНТА

Кандидат Немања Костић, рођен је 26. марта 1993. године у Бору. Завршио је основну школу "3.Октобар" у Бору и средњу Медицинску школу у Зајечару, смер општи. Након завршене средње школе 2012.године, уписао је основне академске студије на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, на којој је све четири године имао статус студента који се финансира из буџетских средстава и којем је због остварених резултата, исплаћивана месечна стипендија. За време студија, а на основу показаног знања, способности и вештина, изабран је да буде део свечаног вода министра МУП-а, где је више пута био ангажован на сложеним пословима и задацима, које је успешно реализовао. Немања је своје обавезе и студије успешно и у року завршио, када је дана 05.10.2016.године, дипломирао на Криминалистичко-полицијској академији у Београду, са просечном оценом 7,70 као један од првих дипломираних студената своје генерације, на основним академским студијама. Кандидат има положен државни-стручни испит по програму за високо образовање и запослен је у Министарству унутрашњих послова од 2017.године, где ради са високом стручном спремом. Кандидат је успешно завршио курс за ватрогасца спасиоца, курс за ментора координатора у МУП-у, курс за интервентне јединице МУП-а, курс за инструктора у примени полицијских овлашћења, курс за инструктора интервентних патрола. Мастер академске студије на Правном факултету Универзитета у Нишу, уписао је 2021.године, на општем смеру - ужој кривичноправној научној области, где је успешно положио све испите предвиђене планом и програмом за наведени смер.